Neapolis University

HEPHAESTUS Repository **http://hephaestus.nup.ac.cy**

Department of Economics and Business Master in Public Administration (MPA)

2017

þÿ ” ¹ ± Ç µ ¯ Á ¹ Ã · À Á ¿ ² » ® ¼ ± Ä ¹ º ® Â
þÿ Ã Å ¼ À µ Á ¹ Æ ¿ Á ¬ Â Ã Ä ¿ Ã Ç ¿ » µ ¯ ¿

þÿ š Å À Á ¹ ± ½ ¿ Í , œ ¹ Ç ¬ » · Â

þÿ Á Ì ³ Á ± ¼ ¼ ± ” · ¼ Ì Ã ¹ ± Â ” ¹ ¿ ¯ º · Ã · Â , £ Ç ¿ » ® Ÿ ¹ º ¿ ½ ¿ ¼ ¹ º Î ½ • À ¹ Ã Ä · ¼ Î ½ º ± ¹ ” ¹ ¿ ¯ º
þÿ ± ½ µ À ¹ Ã Ä ® ¼ ¹ ¿ • µ ¬ À ¿ » ¹ Â ¬ Æ ¿ Å

http://hdl.handle.net/11728/10346

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διοίκηση της σχολικής τάξης δεν είναι εύκολη υπόθεση, διότι ο εκπαιδευτικός καλείται να λάβει υπόψη πολλούς παράγοντες που έχουν σχέση με το παιδί και την ύλη που θα διδάξει, αν θέλει να είναι αποτελεσματικός και πετυχημένος στο έργο του. Σύμφωνα με τον Ματσαγγούρα, Η. (1998) η οργάνωση μιας σχολικής τάξης «είναι το σύνολο των ενεργειών προγραμματισμού, οργάνωσης, διεύθυνσης και συντονισμού του φυσικού και ψυχολογικοκοινωνικού περιβάλλοντος της σχολικής τάξης που αποσκοπεί στην διευκόλυνση της διδασκαλίας και της διαπροσωπικής επικοινωνίας και στη μεγιστοποίηση της μαθητικής συμμετοχής, χωρίς τη χρήση εξωτερικής βίας».

Χωρίς την εξασφάλιση των πιο πάνω η όλη πορεία της διαδικασία δεν θεωρείται πετυχημένη και ολοκληρωμένη. Γι' αυτό βασική προϋπόθεση είναι η εξασφάλιση της πειθαρχίας.

Η πειθαρχία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσης καθώς καθορίζει την αποτελεσματικότητα της «Η πειθαρχία είναι χωρίς αμφιβολία η πιο ουσιαστική και πιο δύσκολη πτυχή της εκπαίδευσης, που χωρίς αυτή, δεν μπορεί να υπάρξει αποτελεσματική διδασκαλία» (Dreikurs, 1998, σ.80)

Η σχολική τάξη λειτουργεί σαν μια μικρή κοινωνική ομάδα με τους κανόνες της, με υπεύθυνο τον εκπαιδευτικό για τη τήρηση τους. Όμως η συμπεριφορά κάποιων παιδιών που παραβιάζουν τους κανόνες, εμποδίζουν τη ροή της διδασκαλίας. Το σχολείο σε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους (εκπαιδευτικούς, γονείς, ψυχολόγους κ.α) οφείλει μέσα από παιδαγωγικές πρακτικές να συμβάλει στην εξάλειψη του φαινομένου, σεβόμενο όμως την ελευθερία του κάθε μαθητή με τις ιδιαιτερότητες και αδυναμίες του. Για να πετύχουν όλα αυτά οι εκπαιδευτικοί, πρέπει να λάβουν υπόψη:

- Το μέγεθος των κανόνων. Πρέπει να είναι περιορισμένοι και λογικοί.
- Πρέπει να βρίσκουν σύμφωνους και τους μαθητές.
- Να έχουν συζητηθεί και αναλυθεί επαρκώς στην τάξη (Καψάλης, Α. 1989).

Ο εκπαιδευτικός καλείται να τροποποιήσει την αποκλίνουσα συμπεριφορά αυτών των παιδιών όχι με την χρήση σωματικών ποινών και τιμωριών όπως συνέβαινε

πριν από μερικά χρόνια αλλά με προσεκτική μελέτη και ανάλυση όπως ο γιατρός που προσπαθεί να διαγνώσει την πάθηση των ασθενών του.

Στις 17 Μαρτίου 2017 (http://dialogos.com.cy/blog/schediasmos-ethnikis-statigikis) το Υπουργικό Συμβούλιο εξουσιοδότησε το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού να προχωρήσει άμεσα στο σχεδιασμό Εθνικής Στρατηγικής και Σχεδίου Δράσης για πρόληψη και αντιμετώπιση της σχολικής βίας. Η Κύπρος για πρώτη φορά θα αποκτήσει τη δική της στρατηγική για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας στο σχολείο. Θα κινηθεί σε δυο άξονες. Συλλογή έγκυρων και επιστημονικών δεδομένων γύρω από το θέμα και σχεδιασμό κατάλληλων δράσεων. Η όλη προσπάθεια θα εμπλέξει και άλλες Υπηρεσίες του Κράτους όπως (Υπουργείο Υγείας/Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας Παιδιών, Γραφείο Ευημερίας, Αστυνομία, Εκπαιδευτικές Οργανώσεις, Οργανωμένους Γονείς κ.α).

Φαίνεται πλέον ότι το πρόβλημα έχει πάρει σοβαρές διαστάσεις και σε μια πενταετία από το 2010-2011 μέχρι και το 2015-2016 τα περιστατικά που φτάνουν στο Υπουργείο Παιδείας έχουν πενταπλασιαστεί. (Λουκά, Π. 2017)

2010-11: Παρουσιάστηκαν 25 περιστατικά στη Δημοτική και 39 στη Μέση και Τεχνική Εκπαίδευση.

2015-16: Καταγράφηκαν 120 περιστατικά στη Δημοτική και 110 στη Μέση και Τεχνική Εκπαίδευση.

Την όλη προσπάθεια για μείωση και εξάλειψη των προβλημάτων που δημιουργεί η έλλειψη πειθαρχίας, προσπαθεί να βοηθήσει και η δική μας εργασία περιορίζοντας το φαινόμενο με αποδεκτούς τρόπους συμπεριφοράς. Σε μια κοινωνία σε κρίση ο παιδαγωγός είναι εκείνος που θα απαντήσει στα πολλαπλά προβλήματα όχι με βία, αλλά με σεβασμό, κατανόηση και διάθεση να ακούσει και να διορθώσει επαναφέροντας το παιδί σε αποδεκτές νόρμες συμπεριφοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΑΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1.1. Οριοθέτηση του προβλήματος

Σε εκπαιδευτικό συνέδριο που οργάνωσε το Επαρχιακό Γραφείο Παιδείας Πάφου τα Μάρτιο του 2017 με θέμα «Σχολική Παραβατικότητα: Πρόληψη παραβατικής συμπεριφοράς – Δημιουργία θετικού κλίματος στη σχολική μονάδα» ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού κ. Κώστας Καδής σε μήνυμα του ανάφερε: «Η παραβατικότητα στο σχολικό χώρο και η αντιμετώπιση της αποτελούν καίρια ζητήματα ης εκπαιδευτικής πραγματικότητας αφού η ανεπιθύμητη συμπεριφορά κάποιων μαθητών ενδέχεται να έχει σοβαρό αντίκτυπο στην ομαλή διεξαγωγή των διαδικασιών της διδασκαλίας και της μάθησης και γενικότερα στην παραγωγική λειτουργία της σχολικής μονάδας. (paideia-news.com)

Η παγκοσμιοποιημένη κατάσταση που επικρατεί σήμερα, δημιούργησε σ' όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και στην πατρίδα μας ιδιαίτερα ένα νέο κοινωνικό τοπίο σ' όλες τις μορφές της κοινωνικής μας ζωής αφού το ποσοστό των αλλοδαπών μαθητών (μαθητών με μεταναστευτική βιογραφία) ανέρχεται γύρω στο 40% στην Επαρχία Πάφου, (Επαρχιακό Γραφείο Παιδείας Πάφου, 2017). Το γεγονός αυτό δεν αποτελεί παροδικό φαινόμενο αλλά μια καινούργια πραγματικότητα που την καθιστά πολυπολιτισμική κοινωνία με τις ιδιαιτερότητες και τις αδυναμίες της. Έλλειψη κοινωνικής συνοχής, μετανάστες από ευρωπαϊκές χώρες, πρόσφυγες από εμπόλεμες ζώνες, οικονομική κρίση, ανεργία, διαζύγια, μονογονεϊκές οικογένειες κ.α συνθέτουν τη σημερινή κοινωνία μας.

Όλα αυτά τα νέα στοιχεία αντανακλούν και στο σχολικό περιβάλλον μ' όλα τα συνεπακόλουθα.

2.2 Η έννοια της σχολικής πειθαρχίας.

Ο άνθρωπος από τη γέννηση του, όπως υποστηρίζει ο Αριστοτέλης, θεωρείται κοινωνικό ον, προικισμένο με έμφυτα χαρίσματα όπως αυτό της κοινωνικότητας με επιθυμία για επικοινωνία με άλλους ανθρώπους, που το επιτρέπει να ζει όχι ως μονήρης αλλά σε επικοινωνία με άλλους ανθρώπους στα πλαίσια ανάπτυξης

σχέσεων, αμοιβαίας αγάπης και καλλιέργειας αρμονικής συμβίωσης. (Ρεράκη, Η. 2006)

Υποστηρίζεται ότι στο πλαίσιο του σύγχρονου σχολείου, που λειτουργεί σε σχέση και αλληλεπίδραση με την κοινωνία η πειθαρχία είναι βασικός παράγοντας για την εύρυθμη λειτουργία του, όπου όλοι οι εμπλεκόμενοι και ιδιαίτερα οι μαθητές θα νιώθουν ευτυχισμένοι και χαρούμενοι.

Η λέξη πειθαρχία είναι σύνθετη και αποτελείται από τις λέξεις πείθομαι και αρχή. Ορίζεται ως η υπακοή σε κανόνες που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά και τη δράση των ατόμων ενός συνόλου και εξασφαλίζουν την τάξη. Σημαίνει υποταγή στους ανωτέρους ή σε ορισμένες αρχές υπακοή στις διαταγές, στους νόμους και τους κανόνες. (Νεοελληνικό Λεξικό, 1998, σ. 1047).

Η πειθαρχία με την έννοια της υπακοής στις αρχές, στους κανόνες και στους νόμους, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη διατήρηση και την εξασφάλιση μιας υγιούς κοινωνίας όπου πρωταρχικός θεσμός αποτελεί το σχολείο, της οποίας όλοι οι κανόνες πρέπει να λειτουργούν άψογα.

Ωστόσο από πολλούς εκπαιδευτικούς και εξωσχολικούς παρατηρητές, εκφράζεται αυξανόμενη ανησυχία για τη συχνότητα της παραβατικής συμπεριφοράς στα δημοτικά σχολεία με ανυπολόγιστες συνέπειες στην κοινωνία γενικότερα. Εφημερίδες, τηλεόραση και άλλα δίκτυα ενημέρωσης επιβεβαιώνουν το σοβαρό και αυξανόμενο πρόβλημα, προκαλώντας ανησυχία και συχνά προσελκύοντας το ενδιαφέρον για έρευνα και ανάλυση του φαινομένου.

«Στην πραγματικότητα, όλοι οι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους αντιμετωπίζουν προβλήματα πειθαρχίας στην τάξη» (Θεοφιλίδης, Χ., 1999, σ.14). Τα περισσότερα παιδιά συμπεριφέρονται διαφορετικά ανάλογα με το δάσκαλο τους και το σχολείο που φοιτούν και άλλοι παρεκτρέπονται με ορισμένους εκπαιδευτικούς και σ' ορισμένα μαθήματα. Επίσης υπάρχουν και εκπαιδευτικοί που διαφέρουν σημαντικά ως προς το βαθμό ανοχής της παραβατικής και αποκλίνουσας συμπεριφοράς των παιδιών. «Η προβληματική και απείθαρχη συμπεριφορά των μαθητών δεν είναι πάρα μια στρατηγική με την οποία οι μαθητές αντιδρούν στις συνθήκες της τάξης και τις συμπεριφορές του εκπαιδευτικού, εκφράζοντας μ' αυτό τον τρόπο την επιθυμία τους για μια πιο ουσιαστική διαπροσωπική σχέση» (Estrela, 1998) «Μια συμπεριφορά είναι προβληματική ή διαταραγμένη ή ανεπιθύμητη, όταν ενοχλεί

το ίδιο το παιδί ή τα πρόσωπα του περιβάλλοντος του και προκαλεί δυσάρεστα συναισθήματα στον ίδιο ή και στους άλλους» (Χρηστάκης, Κ. 2012).

Ο δάσκαλος πρέπει να παρακολουθεί συνεχώς τη συμπεριφορά των μαθητών του, καθώς είναι ευκολότερο να επανακτήσει τον έλεγχο, αν κάποιος ενεργήσει άμεσα στην οποιαδήποτε ανεπιθύμητη συμπεριφορά.

Η πειθαρχία αποτελεί βασικό στοιχείο του κοινωνικού συστήματος αποβλέποντας στο ίδιο το άτομο και στην κοινωνικοποίηση του. Ο Durkheim (1994) αναγνωρίζει στην πειθαρχία ένα διπλό σκοπό: α) στην εξασφάλιση της κανονικότητας της ανθρώπινης συμπεριφοράς μέσα σ' ένα κοινωνικό σχήμα και β) στη θέσπιση κανόνων που ορίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά. Το λεξικό Εκπαιδευτικών Όρων (1995) θεωρεί την πειθαρχία ως ένα σύστημα κανόνων του σχολείου όπου φαίνεται το ήθος και η φιλοσοφία του σχολείου (σ.47).

Ο Jones (1998) υποστηρίζει πως η πειθαρχία με λίγα λόγια είναι η διαδικασία επιβολής των κανόνων της τάξης ώστε να διευκολυνθεί η μαθησιακή διαδικασία και να ελαχιστοποιηθεί η αταξία. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν την πειθαρχία βασική πτυχή ανάπτυξης της σχολικής μονάδας καθώς και μεγιστοποίησης των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

«Η πειθαρχία στην τάξη σημαίνει τη διδασκαλία στο παιδί ένα σύνολο εσωτερικών ελέγχων που θα του παρέχει ένα μοτίβο συμπεριφοράς αποδεκτό από την κοινωνία, συμβάλλοντας στην ευημερία και πρόοδο του». (Dreikurs, 1998, σ.83).

Κατά τον Nisbet (1993) τα στάδια της πειθαρχίας είναι τέσσερα:

α. Η συναίνεση, όπου το άτομο ελέγχεται μέσα από διάφορες καταστάσεις και συνηθίζει στο ενδεχόμενο της πειθαρχίας.

β. Η αυταρχικότητα, όπου το άτομο αποδέχεται τη δύναμη των ανωτέρων και αποφασίζει να υπακούει (όπως ο στρατός).

γ. Η κοινωνική πειθαρχία, όπου συγκεκριμένες ομάδες έχουν την δύναμη (εκπαιδευτικοί) και ελέγχουν τις υπόλοιπες είτε με απόρριψη ή αποδοχή.

δ. Η προσωπική πειθαρχία όπου το άτομο αναπτύσσει τις προσωπικές του στάσεις, ιδέες και ιδεολογίες που είναι σύμφωνες με τα πρότυπα της δικής του

κοινωνίας. Μετά την ολοκλήρωση των παραπάνω σταδίων, η πειθαρχία περνάει στο ίδιο το άτομο που με την αυτοπειθαρχία του έχει το δικό του μηχανισμό ελέγχου.

Ο Κυριάκου (1997, σ.107) αναφέρει ότι «η πειθαρχία είναι η διατήρηση της τάξης και ελέγχου που απαιτούνται για την αποτελεσματική μάθηση». Αυτό σημαίνει ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να ασκούν έλεγχο σε προβλήματα πειθαρχίας όταν οι ενέργειες και οι πράξεις των παιδιών είναι αντίθετες με την ομαλή λειτουργία της τάξης.

«Στόχος του σχολείου είναι η παροχή γνώσεων και η μύηση τους πώς να μαθαίνουν. Η καλή συμπεριφορά βοηθά στη αποτελεσματική διδασκαλία και μάθηση. Η κακή συμπεριφορά διαταράσσει αυτές τις διαδικασίες» (Elton, 1989, σ.57). Ο Whitaker (1995, σ. 110) εισηγείται σύνδεση της πειθαρχίας με ποινές για τυχόν παραβάσεις από τους κανόνες καλής συμπεριφοράς και εισηγείται την ανάπτυξη της αυτοπειθαρχίας.

Στην πραγματικότητα πολλά σχολεία έχουν προχωρήσει πλεον στην διερεύνηση και κατάρτιση θετικών συστημάτων πειθαρχίας και διαχείρισης της συμπεριφοράς, θέτοντας σαν στόχο την αναγνώριση και επιβράβευση της θετικής κι' όχι απλά την επίπληξη της αρνητικής.

2.3 Η απειθαρχία στην τάξη

Απειθαρχία θεωρείται η απόκλιση της συμπεριφοράς των μαθητών από τις προσδοκίες του σχολείου. Η συμπεριφορά τους εκτιμάται πάντα στα πλαίσια των σχολικών κανονισμών και σε σχέση με τις αποδεκτές νόρμες συμπεριφοράς (Gnagey, W. 1968). Με βάση τα πιο πάνω η Κουτσελίνη, Μ. (1996) θεωρεί ως αποκλίνουσα συμπεριφορά την αγενή ή την υβριστική συμπεριφορά, τη διαταραχή της διδασκαλίας, την ασυνέπεια, την επιθετικότητα, την παραβίαση των κανονισμών του σχολείου, την καταστροφή της σχολικής περιουσίας, ακόμη και τη κακή σχολική επίδοση.

«Είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί δεν αντιλαμβάνονται με τον ίδιο τρόπο την απειθαρχία. Αυτό που για κάποιον εκπαιδευτικό αποτελεί πρόβλημα, για κάποιον άλλο ίσως μια μικρή ενόχληση και για ένα τρίτο ένα αστείο» (Fontana, D. 1996, σ.20)

Σίγουρα υπάρχουν κριτήρια για να κριθεί μια συμπεριφορά ως απειθαρχία. Το πιο σημαντικό είναι η παρεμπόδιση της ομαλής ροής του μαθήματος, η καταστροφή της σχολικής περιουσίας και ο βαθμός επικινδυνότητας για την ασφάλεια των συμμαθητών του. Αρκετοί εκπαιδευτικοί θεωρούν ως ενοχλητική συμπεριφορά και την έλλειψη ενδιαφέροντος για το μάθημα, την ομιλία μέσα στην τάξη, την έλλειψη σωστών τρόπων συμπεριφοράς, την παρενόχληση άλλων παιδιών στην τάξη και γενικά την πρόκληση φασαρίας και αταξίας μέσα κι' έξω από την τάξη. Πολλοί ερευνητές (Fontana, D. 1996) συνδέουν τα προβλήματα στην τάξη με θέματα ελέγχου και διοίκησης. Ασφαλώς όλα αυτά προκαλούν εκνευρισμό στους εκπαιδευτικούς που θα πρέπει να τους ενεργοποιήσουν άμεσα για αντιμετώπιση της απειθαρχίας.

2.3.1 Μορφές παραβατικής συμπεριφοράς

Οι πιο συνηθισμένες μορφές απειθαρχίας με βάση τη σοβαρότητα και τη φύση της αταξίας πηγάζουν από τη σχολική προσαρμογή, τη διαπροσωπική συμπεριφορά και την ενδοπροσωπική συμπεριφορά (Χατζηχρήστου, Χ. 1991). Αναλυτικότερα έχουμε:

Προβλήματα σε σχέση με το μάθημα: Οι συμπεριφορές αυτές αποσπούν τον μαθητή από το μάθημα διότι μπορεί να:

- Μην προσέχει και να αδιαφορεί
- Μην αρχίζει ή να ολοκληρώνει τις ασκήσεις του
- Μην ακολουθεί τις οδηγίες του δασκάλου ή του βιβλίου
- Μην φέρνει τα βιβλία ή τα τετράδια του που έχουν σχέση με το μάθημα που θα διδαχθεί.

Προβλήματα συμπεριφοράς μέσα στην τάξη: Η συμπεριφορά του μαθητή εμποδίζει τη διαδικασία και ολοκλήρωση της διδασκαλίας διότι ο μαθητής μπορεί να:

- Μη ζητά το λόγο αλλά «πετάγεται»
- Κουβεντιάζει με τους συμμαθητές του
- Ενοχλεί τους συμμαθητές του με πειράγματα, θορύβους κ.ά.
- Διακόπτει συμμαθητές του όταν μιλούν
- Μη συνεργάζεται με τα παιδιά της ομάδας του

- Κάμνει τους άλλους να γελούν (γελωτοποιός)
- Πετά αντικείμενα στ' άλλα παιδιά μετατρέποντας την τάξη του σε χώρο για παιγνίδι
- Καθυστερεί να μπαίνει στην τάξη
- Μετακινείται σε άλλα θρανία ή φεύγει από την αίθουσα χωρίς άδεια.
- Βρίζει ή ν' απειλεί συμμαθητές του
- Απουσιάζει συχνά χωρίς δικαιολογία

Προβλήματα διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των συμμαθητών μέσα και έξω από την τάξη. Στην κατηγορία αυτή υπάργονται προβλήματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς στο χώρο του σχολείου. Οι μαθητές συχνά:

- Εμπλέκονται σε λεκτικούς διαξιφισμούς
- Εμπλέκονται σε καυγάδες ή βίαιες επιθέσεις
- Λένε ψέματα
- Κλέβουν αντικείμενα συμμαθητών τους
- Εκβιάζουν και εξαπατούν άλλα παιδιά.

Προβλήματα που έχουν σχέση με την παραβίαση του σχολικού ήθους. Πρόκειται για ανάρμοστες συμπεριφορές που προκαλούν το γενικότερο αίσθημα και ήθος της σχολικής μονάδας όπως:

- Ο μαθητής έρχεται στο σχολείο με απρεπή ενδυμασία.
- Καπνίζει επιδεικτικά στο χώρο του σχολείου
- Συμπεριφέρεται προκλητικά ή βίαια σε συμμαθητές του.
- Χρησιμοποιεί αισχρό λεξιλόγιο. (Ματσαγκούρας Η. 2007)

2.3.2 Αίτια και παράγοντες που συνδέονται με την ανάρμοστη συμπεριφορά.

Για να απαντηθεί το ερώτημα αυτό συνολικά, απαιτούνται, γνώσεις από την ψυχολογία και την κοινωνιολογία. Ερευνώνται παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλο, οι δυνατότητες του μαθητή κοινωνικοοικονομική κατάσταση του καθώς και το πολιτισμικό περιβάλλον μαθητών.

Η ηλικία των μαθητών

Φαίνεται, ότι οι μαθητές μικρότερης ηλικίας, πολλές φορές, παρουσιάζουν ανάρμοστη συμπεριφορά, νιώθοντας την ανάγκη να αποκτήσουν μια οικειότητα με τον εκπαιδευτικό, για να προσελκύσουν την προσοχή ή την εύνοια του. Οι μαθητές των δημοτικών ζητούν κυρίως ένα εκπαιδευτικό που θα τους υποστηρίζει και θα τους αντιμετωπίζεί με υπομονή, αγάπη και καλοσύνη. Όσο μεγαλώνουν τα παιδιά αρχίζουν πλέον να ενδιαφέρονται για τις γνώσεις και την επάρκεια του εκπαιδευτικού, επικρίνοντας περισσότερο τη συμπεριφορά των ενηλίκων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να σχολιάζουν αρνητικά συμπεριφορές του εκπαιδευτικού τις οποίες θεωρούν αναποτελεσματικές και έτσι για να δείξουν την αντίδραση τους προχωρούν σε ανάρμοστη συμπεριφορά (Fontana, D, 1996)

"Οι έντονες αντιδράσεις των μαθητών έχουν σχέση με τις ανασφάλειες, την απόρριψη, την αμφισβήτηση που αισθάνονται λόγω της μεταβατικής περιόδου που βρίσκονται και ζητούν και επιδιώκουν την αναγνώριση και το σεβασμό» (Ρεράκη Η. 1983).

Το φύλο των μαθητών

«Όπως προκύπτει από έρευνες, τις περισσότερες φορές, τα αγόρια εμφανίζουν απείθαρχη συμπεριφορά σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι τα κορίτσια. Επιπλέον, τα κορίτσια επιδιώκουν πιο πολύ την οικειότητα με τον εκπαιδευτικό τους» (Brophy, J. 1985).

"Σύμφωνα με έρευνα, με τα προβλήματα και επίδοσης των μαθητών, οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι τα αγόρια αδιαφορούν για τα μαθήματα τους και είναι πολύ πιθανόν να εμφανίσουν μαθησιακές δυσκολίες και προβλήματα απείθαρχης συμπεριφοράς» (Χατζηχρήστου, Χ. 1996). Τα κορίτσια χαρακτηρίζονται από τους συμμαθητές τους ως ντροπαλά και ευαίσθητα, εκδηλώνοντας θετική συμπεριφορά ενώ τα αγόρια επιθετική συμπεριφορά στο χώρο του σχολείου.

Οι δυνατότητες του μαθητή

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει τη συμπεριφορά των μαθητών είναι και το επίπεδο ικανότητας και ετοιμότητας του κάθε παιδιού. Αυτό σημαίνει ότι τα κίνητρα του διαφέρουν ανάλογα με τις προσδοκίες του. Επομένως ο κάθε

εκπαιδευτικός οφείλει να επιλέγει την ύλη του ανάλογα με το επίπεδο του κάθε παιδιού, ενεργοποιώντας το ενδιαφέρον του για συμμετοχή στην όλη διαδικασία της μάθησης, αποτρέποντας την οποιαδήποτε παραβατική συμπεριφορά. Συχνά οι εκπαιδευτικοί συνδέουν την χαμηλή επίδοση των μαθητών τους με τη αποκλίνουσα συμπεριφορά και συμπεριφέρονται οι ίδιοι επιθετικά θεωρώντας τους ως ταραξίες.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την άμβλυση του προβλήματος είναι η συνειδητοποίηση του εκπαιδευτικού ότι έχει να κάνει με τάξεις μικτής ικανότητας με διαφορετικά επίπεδα μαθητών που διαφέρουν σε ενδιαφέροντα, ετοιμότητα, ωριμότητα και μαθησιακό προφίλ. Μέσα από την εφευρετικότητα και τη διορατικότητα και προπάντων με τη διατήρηση της υπομονής του να προσπαθήσει να στείλει το μορφωτικό αγαθό και στον τελευταίο μαθητή δίνοντας του τη χαρά της μάθησης. (Εγκύκλιος Υπουργείου Παιδείας, 2016).

Κοινωνικοοικονομική κατάσταση των μαθητών

«Η αντίληψη των εκπαιδευτικών ότι ορισμένοι μαθητές έχουν αρνητική ή θετική στάση απέναντι στο σχολείο, ανάλογα με τη στάση της οικογένειας τους, φαίνεται ότι επικρατεί και σήμερα» (Δήμου, Η. 1996). Αυτή η θεώρηση συμβαίνει λόγω του ότι μαθητές που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, λόγω αντικειμενικών ελλείψεων, έχουν μειωμένη αυτοεκτίμηση με αυξημένες πιθανότητες πρόκλησης παραβατικής συμπεριφοράς λόγω της σύγκρουσης αξιών στην οικογένεια και στο σχολείο. «Αντίθετα, τα παιδιά των μέσων και ανώτερων κοινωνικοικονομικών στρωμάτων, λόγω της επιβράβευσης στο σπίτι και το ενδιαφέρο των γονιών και των ίδιων των παιδιών για πειθαρχημένη μελέτη και συμπεριφορά υιοθετούν συμπεριφορές αρεστές στο σχολικό περιβάλλον». (Αναγνωστοπούλου, Μ. 2005).

Τα παιδιά των χαμηλότερων οικονομικά και κοινωνικά τάξεων δεν έχουν την ίδια ενθάρρυνση από την οικογένεια τους για συμμετοχή στις σχολικές δραστηριότητες ή τη βελτίωση της σχολικής τους επίδοσης. Τα παιδιά αυτά δεν έχουν το χρόνο και την ευχέρεια ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολείου κάτι που τους διαφοροποιεί και ίσως τους οδηγεί και σε αποκλίνουσα συμπεριφορά.

«Έχουμε κάποια παιδιά, των οποίων το οικογενειακό περιβάλλον επηρεάζει σοβαρά την ικανότητα τους αντεπεξέλθουν σ' ένα νέο κοινωνικό περιβάλλον όπως το σχολείο» (Cohen,1995 σ.210-2013).

Αυτές οι καταστάσεις δημιουργούν μη αποδεκτές συμπεριφορές που προέρχονται από:

α) αντιπάθεια στο σχολείο

Το σχολείο θεωρείται ότι δεν έχει καμιά θέση ή σκοπό στη ζωή των μαθητών. Ο δάσκαλος πρέπει να δώσει νόημα και σκοπό κάνοντας το σχολείο ελκυστικό.

β) κοινωνική απομόνωση

Μερικοί μαθητές νιώθουν την ανάγκη και επιθυμία για αποδοχή από τους συνομηλίκους τους. Ωστόσο μερικές φορές δεν τα καταφέρνουν, παραμένοντας δυστυχώς στο περιθώριο Ο Rogers (1996) αναφέρει ότι ένας μαθητής θέλει να γίνει μέλος στην ομάδα να βρει στέγη και αναγνώριση, να νιώσει το αίσθημα «του ανήκειν» αλλά μερικές φορές, αγνοώντας τους κανόνες λειτουργίας της παραμένει στην αφάνεια»

γ) Ασυνεπής συμπεριφορά

Υπάρχουν μαθητές που φαίνονται ανίκανοι ή απρόθυμοι να προβλέψουν τις συνέπειες των πράξεων τους.

δ) Η άγνοια των κανόνων

Είναι μια κοινή αιτία της ανάρμοστης συμπεριφοράς ιδιαίτερα κατά τις πρώτες επαφές του δασκάλου με την τάξη του.

ε) Αντικρουόμενοι κανόνες

Μερικές φορές μπορεί να παρουσιαστούν προβλήματα λόγω συγκρουόμενων κανόνων τάξης και οικογενειακού περιβάλλοντος.

στ) Το πολιτισμικό περιβάλλον των μαθητών

Η παγκοσμιοποιημένη κατάσταση που επικρατεί σήμερα στη χώρα μας δημιούργησε ένα καινούργιο κοινωνικό τοπίο όπου οι μαθητές προέρχονται από

διαφορετικές εθνικές και θρησκευτικές ομάδες που συνήθως έρχονται αντιμέτωποι με τη σύγκρουση σπιτιού – σχολείου. Αυτό συμβαίνει γιατί στο σπίτι τους ισχύουν διαφορετικοί θρησκευτικοί και ηθικοί κανόνες που μπορεί να είναι χαλαροί ή αυστηροί και να επηρεάζουν τη συμπεριφορά των παιδιών στο σχολείο, με αποτέλεσμα να περιθωριοποιούνται και να εκδηλώνουν απειθαρχία ή να εμπλέκονται σε αχρείαστες διαμάχες. (Fontana, D. 1996). Ένα άλλο πρόβλημα που συνήθως αντιμετωπίζουν τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία είναι η έλλειψη κατανόησης της συμπεριφοράς λόγω γλώσσας. Έτσι απαιτείται μεγάλη προσπάθεια εκ μέρους τους και από την πλευρά του εκπαιδευτικού για να κατακτήσουν τη γλώσσα και να ενταχθούν πιο ομαλά στο νέο τους περιβάλλον.

2.4 Το μέγεθος της τάξης και η συμπεριφορά

Το μέγεθος της τάξης έχει γίνει όλο και πιο σημαντικό αναγνωρίζοντας το ως βασικό παράγοντα για τις επιδόσεις των μαθητών. Οι ειδικοί θεωρούν το μέγεθος της τάξης σημαντικό παράγοντα επιτυχίας. Σε κάθε τάξη, με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας, πρέπει να φοιτούν μέχρι 25 μαθητές.

Έρευνες από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου (1993) κατέδειξαν τη σημασία του μικρού αριθμού μαθητών σε κάθε τάξη. Όσο πιο μικρός αριθμός τόσο καλύτερη και συνεχής η αλληλεπίδραση δασκάλου – μαθητή. Όσο πιο πολύ χρόνο ξοδεύει-ασχολείται ο εκπαιδευτικός με το μαθητή τόσο πιο αποτελεσματική θεωρείται η διδασκαλία. Όσο πιο πολύ χρόνο δίνεται στα παιδιά τόσο ψηλότερη είναι η πρόοδος τους» (Harris, 1993, σ.46).

Παρόμοια έρευνα έγινε και από το Πανεπιστήμιο Leicester (1996) και έχει δείξει ότι οι μικρότερες τάξεις κάνουν την εκμάθηση πιο αποτελεσματική και με λιγότερα προβλήματα αποκλίνουσας συμπεριφοράς γιατί ο εκπαιδευτικός έχει στη διάθεση του περισσότερο χρόνο να ασχοληθεί και με το μαθητή ως άτομο. «Ο χρόνος που διατίθεται από τους εκπαιδευτικούς στον κάθε μαθητή, θεωρείται παράγοντας επιτυχίας» (Παπανδρέου, Α. 1996).

Σε μια άλλη έρευνα που έγινε από τον Κυριακίδη Λ. (1998) κατέδειξε ότι το 75% των Εκπαιδευτικών Δημοτικής Εκπαίδευσης πιστεύει ότι οι μεγάλες τάξεις, προκαλούν προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών επηρεάζοντας την όλη διαδικασία της διδασκαλίας.

2.5 Το στυλ ηγεσίας ως αιτία ανάρμοστης συμπεριφοράς.

Η διατήρηση της πειθαρχίας αποτελεί μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αποτελεί το θεμέλιο της κοινωνικής ζωής και το βασικό ζητούμενο από την πλευρά του εκπαιδευτικού. Η εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της τάξης και ενός κατάλληλου πλαισίου αλληλεπίδρασης εκπαιδευτικού μαθητών στο οποίο μπορούν να ενσωματώνονται μόνο θεμιτές μορφές συμπεριφοράς ενώ άλλες να αποκλείονται, συνήθως ονομάζεται από τους εκπαιδευτικούς «τάξη στην τάξη» (Γκότοβος, Α. 1988). Αυτή την τάξη στην τάξη προσπαθούν οι εκπαιδευτικοί να την εφαρμόσουν, ο καθένας με διαφορετικό στυλ διοίκησης της τάξης τους.

Ο Gnagey (1981) εντοπίζει ένα αριθμό στυλ ηγεσίας, από την πλευρά των εκπαιδευτικών που μπορούν να υποκινήσουν πειθαρχικά προβλήματα. Αυτό είναι το αυταρχικό και το χαλαρό μοντέλο διοίκησης. Κύριο μέλημα του αυταρχικού εκπαιδευτικού είναι η τήρηση της τάξης και της πειθαρχίας. Έχει την τάση να βλέπει με αρνητική διάθεση τους μαθητές του, όπου εκείνοι αντιδρούν με ακραίες συμπεριφορές προκαλώντας αντιπαλότητα. Η μονόδρομη επικοινωνία δε βοηθά στην κατανόηση των προβλημάτων των μαθητών, καθώς δημιουργείται εχθρότητα, αποξένωση και ακαμψία στις σχέσεις εκπαιδευτικού – μαθητών. Ο αυταρχικός λέει ουσιαστικά στα παιδιά τι να κάνουν με τα περισσότερα να υπακούνε στις οδηγίες του. Αυτή η προσέγγιση βασίζεται στην απροκάλυπτη εξουσία των εκπαιδευτικών που θέλουν να φαίνονται ότι όλα είναι «υπό έλεγχο» ενώ στην ουσία σκορπά το φόβο και τον εκφοβισμό (Κωνσταντινίδου, Κ. 2017).

Τα αποτελέσματα των στυλ ηγεσίας, μελετήθηκαν επίσης από τους ψυχολόγους Lewin, Lippit και White (1939) όπως αναφέρει ο Rogers (1998, σ.33). Ομάδες μαθητών γνώρισαν μέσα από διαδικασία διδασκαλίας τους και τα τρια μοντέλα διοίκησης (δημοκρατικό, αυταρχικό και laissez-faire). Τα αποτελέσματα αυτών των στυλ ηγεσίας, ήταν απογοητευτικά για τους αυταρχικούς και χαλαρούς στην διοίκηση της τάξης τους.

Ο χαλαρός δάσκαλος (laisser – faire) αφήνει τα παιδά να κάνουν ό,τι θέλουν χωρίς όρια. Στην προσπάθεια του να περνά καλά με τους μαθητές του δεν βάζει κανόνες και όρια. Δημιουργείται χάος λόγω της έλλειψης ελέγχου και

συντονισμού. Επικρατούν οι προσωπικοί παρά οι στόχοι της ομάδας. Η κατάσταση βρίσκεται γρήγορα εκτός ελέγχου.

Ο δημοκρατικός εκπαιδευτικός επιδιώκει να κερδίσει τη συνεργασία των μαθητών του εμπλέκοντας τους στη διαδικασία λήψης απόφασης. Υπάρχει αμοιβαία εμπιστοσύνη και σεβασμός στο κάθε παιδί και τους δίνεται η δυνατότητα ανάπτυξης των δικών τους ικανοτήτων και δεξιοτήτων. Ο δημοκρατικός δάσκαλος δεν τιμωρεί. Η τιμωρία προκαλεί ένα αίσθημα αντεκδίκησης, στο μαθητή και δεν τον διδάσκει τίποτα. Ο δάσκαλος πρέπει να επηρεάσει το παιδί και όχι να το εξαναγκάσει. Πρέπει να υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός για να επιτευχθεί μια σωστή συνεργασία. Επιφέρει την τάξη στην αναρχία. Δίνει φωνή στα προβλήματα και σχεδιάζει από κοινού με τους μαθητές του στρατηγικές και σχεδιασμούς για επίλυση των προβλημάτων. Όλοι έχουν θέση στο δημοκρατικό και ανθρώπινο περιβάλλον της τάξης τους.

Απατώντας στην ερώτηση ποιος είναι ο καλύτερος εκπαιδευτικός» οι μαθητές θεωρούν ως καλύτερο εκείνο που διατηρεί την τάξη στο μάθημα, ήταν αυστηρός και τους κρατούσε διαρκώς απασχολημένους, έδινε επεξηγήσεις, ήταν βοηθητικός και κατανοητός, φιλικός, καλόκαρδος και μιλούσε με ευγένεια (Cohen, 1996, σ.300)

Σε έρευνα που έγινε σε μεγάλο δείγμα σε σχολεία της Αθήνας (Αραβάνης, 1996) για τα αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς κατέληξε στα παρακάτω συμπεράσματα:

- Γενική έλλειψη ενδιαφέροντος
- Εναντίωση στο διδακτικό στιλ του εκπαιδευτικού
- Έλλειψη ενδιαφέροντος για το μάθημα
- Έλλειψη αυτοεκτίμησης των μαθητών
- Αντιπάθεια στον εκπαιδευτικό
- Εναντίωση σ’ οποιοδήποτε μορφή εξουσίας
- Ακατάλληλο σχολικό περιβάλλον κ.α.

Σε ερώτηση «τι προτείνουν» για επίλυση των προβλημάτων οι μαθητές πρότειναν.

- Θετική προσωπικότητα του δασκάλου

- Αποτελεσματικές διδακτικές μεθόδους
- Γενικοί κανόνες συμπεριφοράς από τη Διεύθυνση του σχολείου
- Στήριξη σχολείων από τους οργανωμένους γονείς
- Κανόνες συμπεριφοράς εντός της τάξης
- Σωστή διαχείριση των προβλημάτων

Από τις απαντήσεις φαίνεται ότι η προσωπικότητα του δασκάλου και ο τρόπος που παραδίδει – διδάσκει το μάθημα του (στυλ διδασκαλίας) παίζουν σημαντικό ρόλο ελέγχου της παραβατικής συμπεριφοράς. Μεγάλη σημασία δίνουν και στο ρόλο των γονέων στην πρόληψη του φαινομένου.

2.5.1 Διοίκηση και έλεγχος τάξης

Οι απαντήσεις στα προβλήματα βασίζονται στην βαθμιαία ποιοτική σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές τους. Δεν υπάρχει μαγική φόρμουλα …. Η απάντηση στο πρόβλημα της πειθαρχίας βασίζεται στην ανάπτυξη καλών σχέσεων δασκάλων – μαθητών (Birkett, 1998 δ.27)

Το πρόβλημα θα μπορούσε να μειωθεί, βοηθώντας τους εκπαιδευτικούς να γίνουν πιο αποτελεσματικοί στην διοίκηση της τάξης τους. «Εκπαιδευτικοί με καλές διοικητικές δεξιότητες θεωρούνται ικανοί στο να δημιουργήσουν θετικές σχέσεις με τους μαθητές τους βασισμένους σε αμοιβαίο σεβασμό. Μπορούν να δημιουργήσουν τέτοιο κλίμα στην τάξη τους που να μην γίνονται αποδεκτές παραβατικές συμπεριφορές» (Elton, 1989, σ.67).

Φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί που είναι επιτυχείς στην διαχείριση της παραβατικής συμπεριφοράς είναι εκείνοι που ανάμεσα σε άλλα πολλά, υιοθετούν δυο διαφορετικές προσεγγίσεις. Η μια έχει σχέση με το είδος των καταστάσεων που οδηγούν στο πρόβλημα και λαμβάνουν προληπτικά μέτρα και το άλλο ενισχύει την επιθυμητή συμπεριφορά αντί να σπαταλά το διδακτικό του χρόνο σ' αυτά τα προβλήματα.

Καλές πρακτικές θεωρούνται:

- **Κανόνες τάξης**

Οι κανόνες θέτουν κριτήρια για την αποδεκτή συμπεριφορά, εξασφαλίζοντας ασφάλεια, αποτελεσματικές συνθήκες διδασκαλίας και μάθησης, βοηθώντας τα παιδιά να αναπτύξουν ρουτίνες και αλληλοσεβασμό (Docking, 1992, σ.27)

- **Οργάνωση μαθήματος**

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να λάβει υπόψη πολλούς παράγοντες και να είναι σωστά προετοιμασμένος για να πετύχει στο έργο του. Οι στόχοι του ξεκάθαροι, συνάφεια στόχων και περιεχομένου της διδασκαλίας του, ποικιλία δραστηριοτήτων και προσεγγίσεων, δημιουργία φιλικού και ζεστού περιβάλλοντος λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη στον προγραμματισμό του το επίπεδο της τάξης, τα ενδιαφέροντα, την ετοιμότητα, την ωριμότητα, το μαθησιακό προφίλ του κάθε μαθητή και προπάντων να κρατά τους μαθητές του σε συνεχή εγρήγορση, προσκολλημένους στο μάθημα. «Το μάθημα πρέπει να κυλά ομαλά χωρίς διακοπές και οι μαθητές να έχουν συνεχή προσοχή και ενδιαφέρον». (Elton, 1989)

- **Γλώσσα του σώματος και η χρήση της φωνής.**

Στα μάτια των μαθητών καλοί εκπαιδευτικοί θεωρούνται εκείνοι που δεν είναι αυταρχικοί αλλά ευέλικτοι. Ο τρόπος τους, καθώς και η χρήση της φωνής τους, είναι σημαντικοί παράγοντες στο να κερδίσουν την προσοχή των μαθητών τους. Ο Neill (1989) θεωρεί τις εκφράσεις του προσώπου και την οπτική επαφή του δασκάλου πολύ σημαντικές στη σωστή χρήση της γλώσσας του σώματος.

- **Δημιουργία συνθηκών για συνεχή εργασία.**

Ο Kounin (1970) αναφέρει ότι μια τάξη χωρίς προβλήματα είναι εκείνη όπου ο εκπαιδευτικός δημιουργεί τέτοια ατμόσφαιρα με επίκεντρο τη συνεχή εργασία και συμμετοχή των μαθητών του μέσα από στρατηγικές που τους βοηθούν να μείνουν προσκολλημένοι «στην εργασία». Παλαιότερα βιβλία ψυχολογίας δίνουν έμφαση στις αμοιβές – επαίνους και τιμωρίες για τη σωστή διοίκηση της τάξης (Cohen, 1995, σ. 203). Όμως δεν έχουν θέση σήμερα οι τιμωρίες. Ίσως η πιο αποτελεσματική μέθοδος είναι η χρήση του επαίνου διότι ο καθένας τον απολαμβάνει και τον αποδέχεται. Πρέπει όμως να είναι πάντοτε ειλικρινής και να μη προσβάλλει το μαθητή. «Είναι πιο καλό να ανταμείψει κανείς την καλή συμπεριφορά από το να τιμωρήσει την κακή» (Spear, 1994 σ. 21)

«Ποιος είναι ο ευκολότερος τρόπος για να παρακινήσεις τους μαθητές; Ο έπαινος. Ο πιο αποτελεσματικός; Ο έπαινος. Τι θετική αναγνώριση μπορείτε να δώσετε στους μαθητές σας ανά πάσα στιγμή; Ο έπαινος» (Canter και Canter, 1992, σ.62). Για τους Canters ο «έπαινος» δημιουργεί θετική ατμόσφαιρα, διατηρεί την κατάλληλη συμπεριφορά, μειώνει την αποκλίνουσα και αυξάνει την αυτοεκτίμηση των παιδιών. Η διατήρηση της τάξης είναι απαραίτητη σε κάθε σχολείο προστατεύοντας το από το χάος.

Ο Brophy (1979, σ.20) αναφέρει ότι η χρήση επαίνου θα μπορούσε να έχει μια ισχυρή επίδραση στο παιδί για να εργάζεται και να συμπεριφέρεται σωστά την τάξη. Ισχυρίζεται ότι η επιτυχής διδασκαλία συνδέεται με ορισμένες μορφές διδασκαλίας της συμπεριφοράς. Οι αποτελεσματικοί δάσκαλοι ξέρουν πώς να οργανώσουν την τάξη τους, μεγιστοποιώντας το διδακτικό τους χρόνο με ποικιλία παραγωγικών δραστηριοτήτων, μειώνοντας τη πιθανότητα παραβατικής συμπεριφοράς. Οι Smith και Misra (1992, σ.353-371) προτείνουν τη χρήση συμβολαίων συμπεριφοράς για να βοηθήσουν τα παιδιά στην επίτευξη αποδεκτών πλαισίων καλής συμπεριφοράς.

Για να μειωθεί η ανάρμοστη συμπεριφορά, ο Slavin (1992) προτείνει νέες τεχνικές διδασκαλίας με τη χρήση συνεργατικών μεθόδων μέσα από ομάδες με ευρύ φάσμα θετικών αποτελεσμάτων, ψηλότερες επιδόσεις, μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση και μεγαλύτερη αίσθηση ελέγχου (σ.239). Ο Galton (1980) αποδέχεται ότι η συνεργατική μάθηση είναι μια παιδαγωγική στρατηγική αλλά επιμένει στη σωστή προετοιμασία με καθορισμένα καθήκοντα και στόχους, δραστηριότητες, ρουτίνες που πρέπει να ενισχύουν τη διαδραστική μάθηση και να μειώνουν την οποιαδήποτε αρνητική συμπεριφορά.

«Η διαχείριση της συμπεριφοράς δεν είναι αυτοσκοπός αλλά μέσο για την επίτευξη μιας ανώτερης μορφής συμπεριφοράς που οδηγεί στην αυτοπειθαρχία» (Spear, 1994, σ.120)

2.5.2 Τρόποι μείωσης αρνητικής συμπεριφοράς

Η σχέση εκπαιδευτικού και μαθητών είναι θεμελιώδους σημασίας για την αποτελεσματική διδασκαλία. Ο αποτελεσματικός ηγέτης πρέπει να είναι τόσο «ειδικός στις ανθρώπινες σχέσεις όσο και ειδικός στο έργο που επιτελεί» (Gordon,1980)

Αυτή η σχέση βασίζεται:

Στην αποδοχή του εκπαιδευτικού (εξουσία – αυθεντία) μέσα από την επαγγελματική του επάρκεια, την άσκηση ελέγχου της τάξης και τον έλεγχο της πειθαρχίας. Έτσι κερδίζει το σεβασμό των μαθητών του. Διαφορετικά η ανεπάρκεια του συμβάλλει στην υπονόμευση του έργου του (Κυριάκου, 1995, σ. 139)

- Μέσα από τον αμοιβαίο σεβασμό, αποδοχή και ταύτιση δασκάλων και μαθητών. Η σημασία του αμοιβαίου σεβασμού και της συμπάθειας είναι ένα σοβαρό θέμα. Σε συζήτηση «ποιος θεωρείται καλός εκπαιδευτικός», ο επιθεωρητής (Κωνσταντίνου, 2017) αναφέρει:

«Θα πρέπει να αναμένεται από τους εκπαιδευτικούς να είναι τέτοιας προσωπικότητας και χαρακτήρα ώστε να εμπνέουν σεβασμό από τους μαθητές τους, όχι μόνο για τις γνώσεις τους και γι' αυτά που τους διδάσκουν, αλλά και για το πραγματικό ενδιαφέρον τους αναγνωρίζοντας τα παιδιά σαν ξεχωριστές προσωπικότητες, προσπαθώντας να ικανοποιήσουν τις ανάγκες και ανησυχίες τους».

Μια σημαντική πτυχή του έργου του δασκάλου είναι ο έλεγχος πέρα από τις δραστηριότητες στην τάξη προκειμένου να διασφαλισθεί ότι οι δραστηριότητες αυτές δεν οδηγούν στον αποσυντονισμό της τάξης αλλά θα πρέπει να υιοθετηθούν κάποιες αρχές – συμφωνίες.

«Καλή συμπεριφορά και καλή διδασκαλία δεν μπορούν να διαχωριστούν» (Ruddock, 1996, σ.31)

Ο Elton (1989) εισηγείται ότι μια επιτυχής διαχείριση της συμπεριφοράς απαιτεί ευρεία πολιτική δέσμευση ολόκληρου του σχολείου, βασισμένη σε κανόνες όπως:

- Δεν πρέπει να μιλάνε οι μαθητές όταν μιλά ο δάσκαλος.
- Δεν πρέπει να υπάρχουν θόρυβοι που αναστατώνουν την τάξη.
- Να υπάρχουν κανόνες για την είσοδο, έξοδο και μετακίνηση στην τάξη.
- Οι εργασίες να ολοκληρώνονται με συγκεκριμένο τρόπο.
- Οι μαθητές να σηκώνουν το χέρι τους και να μην φωνάζουν.
- Οι μαθητές να εργάζονται θετικά προσπαθώντας όσο μπορούν.

- Οι μαθητές να μην προκαλούν την εξουσία του δασκάλου.
- Σεβασμός στην περιουσία και εξοπλισμό του σχολείου.
- Οι μαθητές να ρωτούν, αν δεν καταλαβαίνουν (Κυριάκου, 1996, σ.106)

Ο Gross (1993, σ.104) εισηγείται δυο κανόνες για μείωση της παραβατικής συμπεριφοράς.

- Να κάνετε ότι σας ζητάνε οι δάσκαλοι»και
- «Μη κάνετε τίποτα που να σταματά τον συμμαθητή σας από την εργασία του».

Ο στόχος του σχολείου είναι να έχουμε καλή θετική σχέση μεταξύ δασκάλου – μαθητών και μεταξύ μαθητών. Μοιάζει με θετικό παράγοντα ενός υγιούς κλίματος στην τάξη, αλλά ο σκοπός της τάξης δεν είναι μόνο των σχέσεων αλλά και η απόκτηση της γνώσης.

Ο Παπαδόπουλος, Μ. Εκπαιδευτικός Ψυχολόγος στο Υπουργείο Παιδείας (2008) προτείνει κάποιες θεμελιώδεις αρχές για τη μείωση της ανάρμοστης συμπεριφοράς όπως

- Προώθηση της αυτοεκτίμησης των παιδιών
- Εκτίμηση στο θεσμό και ρόλο του σχολείου.
- Παροχή ευκαιριών στους μαθητές για βίωση της επιτυχίας.
- Προώθηση θετικού ήθους και κλίματος στα σχολεία και στις τάξεις ενισχύοντας σωματικά, συναισθηματικά γνωσιολογικά και ψυχολογικά τα παιδιά μέσα από την αναγνώριση και τον έπαινο της καλής συμπεριφοράς.
- Μέτρα πρόληψης για την αποκλιμάκωση των προβλημάτων.

Ο Docking, J. (1992) επιδιώκει και τη συμμετοχή των γονέων για την ανάπτυξη μιας καλής και υγιούς ατμόσφαιρας στο σχολείο.

Ο έλεγχος παίζει σημαντικό ρόλο στη ρύθμιση της κοινωνικής συμπεριφοράς, γιατί τα παιδιά τόσο ως άτομα και ως μέλη ομάδας χρειάζονται καθοδήγηση. Αυτή η καθοδήγηση πρέπει να γίνεται από τους εκπαιδευτικούς. Αρκετοί ειδικοί σε θέματα συμπεριφοράς εισηγούνται σωστή κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τη σωστή διαχείριση της συμπεριφοράς των μαθητών. Πιστεύουν ότι το

πρόβλημα θα μπορούσε να μειωθεί, βοηθώντας τους εκπαιδευτικούς να γίνουν πιο αποτελεσματικοί στη διαχείριση της τάξης τους.

2.6 Εισηγήσεις για διαχείριση προβληματικής συμπεριφοράς.

Σκοπός του δασκάλου είναι να μειώσει την παραβατική συμπεριφορά πριν αυτή εμφανιστεί και προκαλέσει διακοπή του μαθήματος. Οι Brown (1993), Kounin (1970) και Brophy (1991) δίνουν έμφαση στην παρατήρηση, ή τη γρήγορη εππόπτευση – σάρωση της τάξης, ως σπουδαίους παράγοντες αποτελεσματικής διοίκησης της τάξης. Ο εκπαιδευτικός μπορεί ν' ανταποκριθεί άμεσα σε μικροπροβλήματα που συμβαίνουν στην τάξη του μέσα από κάποιες εκφράσεις του προσώπου, των ματιών του, το κούνημα του κεφαλιού του ή την ένταση της φωνής του, έλεγχο δια της εγγύτητας κ.α. Δεν χρειάζεται ο δάσκαλος να παρέμβει άμεσα σε μικροπροβλήματα «Αγνοήστε την ανάρμοστη συμπεριφορά και επικεντρωθείτε στην επιθυμητή» (Brophy, 1991, σ.67)

Πράγματι υπάρχουν πολλές διαθέσιμες τεχνικές για μείωση της ανεπιθύμητης συμπεριφοράς. Οι εκπαιδευτικοί μέσα από συνεχή επιμόρφωση αναπτύσσουν αποτελεσματικές προσεγγίσεις όπου οι μαθητές δε θα νιώθουν ότι καταπιέζονται και αποξενώνονται από τους υπόλοιπους συμμαθητές τους αλλά ότι αξίζουν, διοχετεύοντας την ενέργεια και τη ζωτικότητα τους με το κατάλληλο τρόπο.

Ο Κυριάκου (1986, σ.175) εισηγείται τη χρήση κάποιων παιδαγωγικών αρχών από την συμπεριφοριστική ψυχολογία για να βελτιωθεί η συμπεριφορά στην τάξη. Βασίζεται στην αρχή ενθάρρυνσης της επιθυμητής συμπεριφοράς έναντι αυτών της αποθάρρυνσης, υιοθετώντας τη «θετική διδασκαλία» και τη μπιχεβιοριστική προσέγγιση.

Μέσα από την τροποποίηση της συμπεριφοράς με εντοπισμό του προβλήματος, ανάλυση παραγόντων, γίνεται προσπάθεια να εθιστούν οι μαθητές σε τεχνικές ελέγχου, αυτοσυγκράτησης και εναλλακτικών μορφών αντιμετώπισης των διαπροσωπικών σχέσεων αποσκοπώντας στην επιθυμητή συμπεριφορά.

Ο Kounin (1970) προτείνει τεχνικές εποπτείας και έγκαιρης παρέμβασης για την ομαλή ροή του μαθήματος, ενεργοποίηση των μαθητών, ποικίλες και ενδιαφέρουσες εργασίες καθώς και ένα σύστημα αυτοελέγχου με τη βοήθεια αρχών και τεχνικών. Ο Dreikurs (1998) επιμένει στην αναζήτηση και κατανόηση

κινήτρων συμπεριφοράς καθώς επίσης και διερεύνηση αυτών των κινήτρων για επίλυση και πρόληψη της μη επιθυμητής συμπεριφοράς.

Σε σοβαρές περιπτώσεις αποκλίνουσας συμπεριφοράς ορισμένοι προτείνουν τιμωρίες ή μείωση προνομίων (Thomson, 1994). Οι μέρες που η πειθαρχία στο σχολείο επιβαλλόταν με σωματικές τιμωρίες, απειλές ή αποβολές πέρασαν ανεπιστρεπτί. Αυτές οι μέθοδοι είναι αναποτελεσματικές και αντιπαιδαγωγικές γιατί καταστρέφουν τη δασκαλομαθητική σχέση, προβάλλουν τη βία ως μέσο επίλυσης διαφωνιών και εστιάζουν στο πρόβλημα και όχι στη λύση. «Η τιμωρία προκαλεί αντεκδίκηση και αυτό δε λύνει το πρόβλημα αλλά το επιτείνει» (Τσιτούρα, Β. 2016). Επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας είναι ο μαθητής και πρωταρχικός στόχος, του κάθε καλού δασκάλου, είναι η δημιουργία ενός θετικού κλίματος που επιτρέπει την δημιουργική έκφραση και μάθηση. Αυτά τα είδη τιμωριών πρέπει να αποφεύγονται επειδή το σχολείο δεν είναι τόπος τιμωρίας αλλά χώρος χαράς και ευτυχίας.

Οι (Fontana, 1985, Laslett και Smith, 1994) απορρίπτουν και δεν αποδέχονται τέτοιες τιμωρίες διότι αποτελούν ακατάλληλο μοντέλο για τις ανθρώπινες σχέσεις, προωθούν το άγχος, ενθαρρύνουν τους μαθητές να εφεύρουν στρατηγικές μη εντοπισμού τους κ.α.

Το ήθος του σχολείου έχει πολύ σημαντική επίδραση στο έργο των εκπαιδευτικών και των μαθητών. Αν το σχολείο έχει μια υγιή ατμόσφαιρα και καλό κλίμα, ποιοτική σχέση μεταξύ του προσωπικού και των μαθητών, τότε τα προβλήματα θα περιοριστούν.

Η Κωνσταντινίδου Κ. (2016) εισηγείται την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων με τους μαθητές τους από την αρχή της σχολικής χρονιάς, συμβάλλοντας στον έλεγχο της πειθαρχίας, τη διαχείριση των συναισθημάτων καθώς και τη διατήρηση των εσωτερικών κινήτρων για μάθηση. Εξίσου σημαντικό είναι και το περιβάλλον της τάξης με σαφείς αρχές σωστής διαχείρισης όπως:

- Σαφή ύπαρξη κανόνων που σχετίζονται με τις υποχρεώσεις
- Ορθή και αποτελεσματική προετοιμασία
- Σεβασμός του σχολικού χρόνου (π.χ. κουδούνι)
- Ευγενικής συμπεριφοράς όλων
- Επικοινωνία με αποδεκτούς και λειτουργικούς κανόνες

- Σεβασμός του «άλλου» και των αντικειμένων του
- Αποδοχής των όρων λειτουργίας του σχολείου
- Κυριαρχία της ενθάρρυνσης και άρνησης της απαξίωσης
- Χρήση θετικής γλώσσας

Η αποτελεσματικότητα του συστήματος έγκειται και στη σωστή και τακτική επικοινωνία με τους γονείς των παιδιών. Οι γονείς είναι συνεργάτες των δασκάλων και πρέπει να τυγχάνουν ενημέρωσης μέσα από ένα πλαίσιο προσδιορισμού γόνιμης και εποικοδομητικής συνεργασίας για τα σχολικά δρώμενα. «Ο εκπαιδευτικός που νοιάζεται για τους μαθητές του, είναι αυτός που διδάσκει αποτελεσματικά» (Buckley, 1985).

Ο Φράγκος (1990) αναφέρει: «Αν ο έλεγχος δεν είναι εμφανής στην τάξη τότε όλα τα άλλα είναι χωρίς αξία. Όταν λέω έλεγχο δεν εννοώ μόνο τη σωστή διαχείριση της συμπεριφοράς των παιδιών στην τάξη, αλλά και τον έλεγχο όλων των πτυχών της διδασκαλίας από το σχεδιασμό μέχρι και την παράδοση του μαθήματος». Ο σωστός εκπαιδευτικός πρέπει να είναι καλά καταρτισμένος ώστε να χρησιμοποιεί τις κατάλληλες τεχνικές που χρειάζονται για τη συγκεκριμένη τάξη. Αντλώντας γνώσεις από τη σύγχρονη Παιδαγωγική, τη Ψυχολογία και τη Διδακτική θα τον βοηθήσουν να κατανοήσει και να ερμηνεύσει σωστά τη συμπεριφορά των μαθητών του. Η πειθαρχία δεν επιτυγχάνεται με τον εξαναγκασμό ούτε με το φόβο. Στόχος μας δεν είναι η δημιουργία μιας τάξης με μαθητές αγαλματάκια βουβά και αμίλητα. Στόχος μας πρέπει να είναι η δημιουργία μιας τάξης που να σφύζει από δημιουργικότητα, συνεργασία, ενθουσιασμό και αυθόρμητες αλληλεπιδράσεις. Η διστακτικότητα και η έλλειψη αυτοπεποίθησης του εκπαιδευτικού είναι σημάδια που τ' αντιλαμβάνονται οι μαθητές και προσπαθούν να δουν μέχρι που μπορούν να τραβήξουν τη συμπεριφορά τους.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εκφράζουν την ανησυχία τους και να μην αποσιωπούν προβλήματα πειθαρχίας καθώς επηρεάζει όχι μόνο τους άλλους μαθητές αλλά και όλη τη σχολική ζωή (Birkett, 1998).

Ο Dreikurs (1998 σ.83) προχωρεί παρακάτω εκφράζοντας την άποψη ότι επιλύοντας ή μειώνοντας την παραβατική συμπεριφορά μέσα από την ανάλυση και πρόληψη αυτό σημαίνει μεγάλο όφελος για την κοινωνία γενικότερα.

«Λιγότερη εγκληματικότητα, αποφυγή ναρκωτικών ουσιών, κακοποιήσεις, διαζύγια, ψυχικές ασθένειες κά. Μια θετική και άμεση παρέμβαση θα οδηγήσει το παιδί προς τη θετική συμπεριφορά. Αυτό θα είναι αποδεκτό από την κοινωνία και θα συμβάλει στην δική τους ευημερία και πρόοδο».

2.6.1 Ο ρόλος του Διευθυντή στη διαχείριση της παραβατικής συμπεριφοράς στο σχολείο.

Σε πολλές περιπτώσεις η μη επιθυμητή συμπεριφορά των παιδιών αποτελεί ένα είδος γλώσσας. Πρόκειται για τη γλώσσα των «άφωνων» των «φιμωμένων» που δεν μπορούν να εκφραστούν παρά μόνο με πράξεις. Επομένως η κατανόηση τους εξαρτάται από τις ικανότητες μας και από την ευαισθησία μας να τους αποκρυπτογραφήσουμε. Ο ρόλος του διευθυντή στη διαχείριση αυτών των προβλημάτων είναι πολύ σημαντικός στην καταστολή αυτού του φαινομένου.

Τα τελευταία χρόνια τα περιστατικά παραβατικής συμπεριφοράς και εκφοβισμού εκδηλώνονται με μεγαλύτερη συχνότητα, έχοντας πολλαπλές αρνητικές επιπτώσεις στο σχολικό χώρο δημιουργώντας αρνητικό κλίμα, παρεμποδίζοντας τη διαδικασία μάθησης. Ο Walker κ.α (1994) εισηγείται την εφαρμογή προγράμματος παρέμβασης για εξάλειψη της μη επιθυμητής συμπεριφοράς και μάλιστα από πολύ νωρίς από τις μικρότερες τάξεις του δημοτικού. Για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων είτε σε ατομικό επίπεδο ή σε επίπεδο τάξης ή ακόμα και σε επίπεδο ολόκληρης της σχολικής μονάδας (Rigby, 2004, Thomson, et al., 2002). Χρειάζεται η άμεση στήριξη και ενθάρρυνση του διευθυντή. «Ο ηγέτης πρέπει να αντιλαμβάνεται, τα ζητήματα που απασχολούν τα μέλη της σχολικής μονάδας και να τους δίνει νόημα» (Κωνσταντινίδου, Κ. 2017). Οφείλει να αναπτύξει κλίμα συνεργασίας με τους μαθητές και να διασφαλιστεί ότι κάθε εκπαιδευτικός ή μαθητής, έχει τη δυνατότητα να εκφράζεται ελεύθερα, ενώ παράλληλα του παρέχονται ευκαιρίες εκτόνωσης μέσω της συμμετοχής σε προγράμματα εκτόνωσης ή επίλυσης των προβλημάτων. Να φροντίσει για την υλοποίηση και εφαρμογή προγραμμάτων που αναπτύσσουν στους μαθητές την αυτοεκτίμηση, την εμπιστοσύνη, τις τεχνικές ελέγχου της συμπεριφοράς, των συναισθημάτων, την ενσυναίσθηση κ.α. Όντας ο ίδιος υπόδειγμα θα πρέπει να διασφαλίσει τη σαφήνεια των σχολικών κανόνων και των ορίων μέσω προγραμμάτων ή δραστηριοτήτων που θα πρέπει να γνωστοποιούνται σ' όλα τα μέλη της σχολικής μονάδας και να αναθεωρούνται με την πάροδο του χρόνου. Να

μεριμνά για την εφαρμογή των προγραμμάτων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, για κατανόηση της αποκλίνουσας συμπεριφοράς την αξιολόγηση και την αντιμετώπιση της. Οι εκπαιδευτικοί είναι απαραίτητο να εκπαιδευτούν σε θέματα διοίκησης της τάξης τους και να γίνουν αποτελεσματικοί . Οι σωστές παρεμβάσεις που θα εισηγηθεί ο διευθυντής για μείωση του φαινομένου δεν θα πρέπει να στοχεύουν μόνο στο μαθητή αλλά ν' αγκαλιάζουν όλους τους εμπλεκόμενους: γονείς, οικογένεια, σχολείο, κοινότητα κ.α. (Espelage and Swearer, 2003).

Οι διευθυντές είναι απαραίτητο να είναι ποιοτικά εκπαιδευμένοι στους τρόπους και στις διαδικασίες διαχείρισης παιδιών με παραβατική συμπεριφορά. Παράλληλα να διαθέτουν δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων αφού αυτός είναι ο Ηγέτης της σχολικής μονάδας που θα διαμορφώσει το θετικό κλίμα επικοινωνίας στο σχολείο σε κλίμα εμπιστοσύνης, οικοδομώντας συνεργατικές σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών, γονέων κα μαθητών που είναι δυνατό να οδηγήσουν στην μείωση ή εξάλειψη της απειθαρχίας. Ο Fullan (2002) τονίζει ότι το κλειδί για μιας μεγάλης κλίμακας εκπαιδευτικής αλλαγής είναι η αποτελεσματική σχολική ηγεσία. Μόνο οι διευθυντές, που είναι ικανοί να διαχειρίζονται ένα περίπλοκο πρόβλημα όπως είναι η παραβατική συμπεριφορά, μπορούν να εφαρμόσουν πετυχημένες εκπαιδευτικές αλλαγές προς το συμφέρον των παιδιών κι' όλης της σχολικής μονάδας. «Η ικανότητα του να αναπτύσσει διαπροσωπικές σχέσεις με διάλογο, συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων θεωρείται σημαντικός παράγοντας και εγγύηση για την πρόληψη και μείωση του φαινομένου». (Κωνσταντινίδου, Κ. 2015)

2.6.2 Συναισθηματική Νοημοσύνη και παραβατική συμπεριφορά

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον. Το ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στην συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών σε σχέση με προβλήματα συμπεριφοράς, απώλειας αυτοελέγχου και μείωσης της αυτοεκτίμησης (Cobb & Mayer 2000, Goleman 1995). Επιπλέον προγράμματα κοινωνικής και συναισθηματικής εκμάθησης δεξιοτήτων, ή προγράμματα κατάρτισης του χαρακτήρα, πιστεύεται ότι βοηθούν στην εξομάλυνση διαφόρων

καταστάσεων στα πλαίσια του σχολείου. Γι' αυτό το σκοπό έχει αναπτυχθεί μια σειρά κοινωνικών και συναισθηματικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ο κύριος σκοπός των προγραμμάτων συναισθηματικής αγωγής στα σχολεία είναι ν' αποκτήσουν οι μαθητές τις κοινωνικές και συναισθηματικές ικανότητες, που θα τους βοηθήσουν ευρύτερα στη ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή και στις σχέσεις τους με τους άλλους (Goleman 1998). Τα προγράμματα αυτά στοχεύουν στην πολύπλευρη ανάπτυξη των δεξιοτήτων των παιδιών στις οποίες περιλαμβάνονται και δεξιότητες που σχετίζονται με τον ενδοπροσωπικό τομέα του κάθε παιδιού (Χατζηχρήστου, 2003).

«Συναισθηματική Νοημοσύνη είναι η ικανότητα του ατόμου να αναγνωρίζει τα δικά του αισθήματα, να τα κατανοεί και να τα ελέγχει. Είναι επίσης η ικανότητα του να αναγνωρίζει και να κατανοεί τα συναισθήματα των ανθρώπων γύρω του και να μπορεί να χειρίζεται αποτελεσματικά τόσο τα δικά του συναισθήματα όσο και τις διαπροσωπικές του σχέσεις» (Goleman 1998). Οι εκπαιδευτικοί μέσα από επιμορφωτικά προγράμματα και την κατάλληλη ευαισθητοποίηση μπορούν να:

- Γίνουν φορείς της συναισθηματικής αγωγής
- Δώσουν ένα νέο περιεχόμενο στη διαδικασία της διδασκαλίας μάθησης.
- Δημιουργήσουν άριστο σχολικό κλίμα
- Βοηθήσουν τους μαθητές να εκφράζουν τα συναισθήματα τους.
- Συζητούν και να επιλύουν προβλήματα και συγκρούσεις.
- Βοηθούν τους μαθητές στη σωστή διαχείριση των συναισθημάτων τους.

Η δυνατότητα ελέγχου του συναισθήματος είναι καίριας σημασίας για μείωση των αρνητικών συναισθημάτων – και ενίσχυση των θετικών που οδηγούν σε θετική διάθεση και ψυχική ηρεμία. Αντίθετα, η συχνή εμφάνιση προστριβών και απειθαρχίας υπονομεύει το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητας τόσο του διευθυντή όσο και των εκπαιδευτικών που δεν τους επιτρέπει να εργαστούν με ζήλο και ενθουσιασμό για την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Εισαγωγή

Σε μια κοινωνία που έχει γίνει όλο και πιο συνειδητή στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες, η τήρηση της τάξης στα σχολεία έχει γίνει ζήτημα δημόσιου ενδιαφέροντος. Κάθε οργανισμός και συνεπώς και το σχολείο χρειάζονται συστήματα επικοινωνίας και οργάνωσης. Ο Handy (1990) υποστηρίζει ότι χωρίς σωστές διευθετήσεις, το πρόβλημα γίνεται κρίση και χρειάζεται μεγαλύτερη προσοχή και προσπάθεια για επίλυση του.

Η πειθαρχία είναι χωρίς αμφιβολία η πιο σημαντική και δύσκολη πτυχή της εκπαίδευσης, αφού χωρίς αυτήν δεν μπορεί να υπάρξει αποτελεσματικότητα στη διδασκαλία. Η κύρια έμφαση αυτής της έρευνας αφορά τις αντιλήψεις των διευθυντών των σχολικών μονάδων, σχετικά με τα προβλήματα πειθαρχίας που αντιμετωπίζουν στα σχολεία τους καθώς και τους μηχανισμούς που έχουν στην διάθεση τους, για επίλυση τους. Γίνεται προσπάθεια να καταγραφούν οι αποκλίνουσες συμπεριφορές και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί μας στα σχολεία δημοτικής εκπαίδευσης καθώς και μελέτη των μεθόδων στρατηγικών και τεχνικών και μέσων που έχουν στην διάθεση τους οι εκπαιδευτικοί για αντιμετώπιση του φαινομένου. Πρόκειται για ερευνητική προσπάθεια με απώτερο σκοπό την ανάδειξη καλών πρακτικών και μεθόδων για την μείωση των προβλημάτων συμπεριφοράς των μαθητών.

3.2 Μεθοδολογία έρευνας

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση του φαινομένου της μη επιθυμητής συμπεριφοράς στα σχολεία. Αυτός ήταν και ο λόγος που επελέξαμε να διερευνήσουμε τις μορφές, τα αίτια, το βαθμό επίδρασης της στην εύρυθμη λειτουργία της σχολικής μονάδας καθώς επίσης και τη αποτελεσματικότητα των υπαρχουστών μηχανισμών πρόληψης ή μείωσης του φαινομένου.

Πρόκειται για μια ποιοτική και κοινωνική έρευνα, που αποτελεί ένα από τα δυο μεγάλα μεθοδολογικά παραδείγματα στις κοινωνικές επιστήμες. Οι ποιοτικές έρευνες και μέθοδοι εφαρμόζονται σε ερευνητικές προσεγγίσεις που έχουν στόχο τη διερεύνηση των απόψεων των υποκειμένων σε κοινωνικά φαινόμενα και

διαδικασίες (Ιωσηφίδης, 2001) «Οι μέθοδοι έρευνας μοιάζουν με το δόλωμα αλιείας. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις το σωστό για τα ψάρια που θέλεις να πιάσεις (Kane, 1985).

Η συνέντευξη αποτελεί ίσως την πιο διαδεδομένη μέθοδο άντλησης ποιοτικού υλικού και πληροφοριών στις κοινωνικές επιστήμες. Έχουμε τρία είδη συνέντευξης.

- Τη δομημένη συνέντευξη που βασίζεται σ' ένα αυστηρά προκαθορισμένο σύνολο ερωτήσεων, το οποίο τίθεται με τον ίδιο ενιαίο τρόπο σ' όλους τους ερωτώμενους.
- Την ημιδομημένη συνέντευξη που χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων αλλά παρουσιάζεται ευελιξία ως προς την σειρά των ερωτήσεων, ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο και ως την προσθαφαίρεση ερωτήσεων και θεμάτων για συζήτηση.
- Τη μη δομημένη συνέντευξη, η οποία χαρακτηρίζεται από την απουσία προκαθορισμένων ερωτήσεων και βασίζεται σε θεματικές περιοχές πάνω στις οποίες αναπτύσσεται η αλληλεπίδραση μεταξύ του ερευνητή και του ερωτώμενου (Ιωσηφίδης, 2008).

Βασικές αρχές του ποιοτικού ερευνητικού σχεδιασμού είναι να δώσει έμφαση στην κατασκευή του νοήματος καθώς επίσης και στα ποιοτικά χαρακτηριστικά του.

Τα στοιχεία που συλλέγουμε, αποφεύγουμε να τα κατηγοριοποιήσουμε ή να τα κατατάξουμε σε κλίμακες. Στόχος της ποιοτικής έρευνας είναι να παράξει θεωρία και όχι σύγκριση.

Για να πραγματοποιηθεί η έρευνα μας ακολουθήθηκαν τα παρακάτω βήματα:

- Ανασκοπήθησαν τα σοβαρότατα προβλήματα που απασχολούν σήμερα τα σχολεία μας μέσα από άρθρα, ανακοινώσεις οργανωμένων συνόλων (εκπαιδευτικοί, γονείς) εγκυκλίους του Υπουργείου Παιδείας κ.α.
- Αναζήτηση και μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας.
- Συμφωνήθησαν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα – πεδία που θα κινηθεί η έρευνα:

- Ποιες μορφές παραβατικής συμπεριφοράς θεωρούνται πιο συχνές;
- Σε ποιο χρονικό διάστημα συμβαίνουν;
- Ποιες οι αιτίες, οι αφορμές και οι εντάσεις που δημιουργούνται;
- Πώς μπορεί ένας διευθυντής να διαχειριστεί ένα φαινόμενο παραβατικής συμπεριφοράς;
- Πόσο αποτελεσματικοί είναι οι μηχανισμοί διαχείρισης της παραβατικής συμπεριφοράς που εφαρμόζονται; Προτάσεις για βελτίωση τους.

3.3 Πληθυσμός Δείγματος

Αρχικά επιδιώξαμε τη συμμετοχή στην έρευνα όλων των εμπλεκομένων, εκπαιδευτικών, γονέων και μαθητών, αλλά αντιμετωπίσαμε δυσκολία στη συνεργασία με τους γονείς καθώς και την έλλειψη αξιοπιστίας εκ μέρους των μαθητών. Επικεντρωθήκαμε στον Ηγέτη της σχολικής μονάδας ο οποίος αντικειμενικά και ένεκα θέσης θα μπορούσε να δώσει σαφείς πληροφορίες. Βρίσκεται σ' εκείνη την θέση κλειδί και ως αμερόληπτος παρατηρητής μπορεί να έχει ξεκάθαρη εικόνα του προβλήματος.

Παρά τη σημαντικότητα της έρευνας ως προς το περιεχόμενο της, τα αποτελέσματα δεν μπορούν να γενικευθούν. Ο αριθμός του δείγματος είναι σχετικά μικρός και αφορά μόνο το 50% των διευθυντών των Δημοτικών Σχολείων της πόλης και επαρχίας Πάφου, κάτι που δεν μας επιτρέπει να εξάγουμε συλλογικά συμπεράσματα που θα αφορούν όλα τα σχολεία της Κύπρου. Έγινε προσπάθεια να αντιπροσωπευθούν όλοι οι τύποι σχολείων και να συμπεριληφθούν αστικά σχολεία καθώς και σχολεία υπαίθρου με βάση το αριθμό των μαθητών που φοιτούν σ' αυτά όπως:

Σχολεία με	**Αριθμός σχολείων**	**Αριθμός μαθητών**
α) 15 – 50 μαθητές	7	250
β) 51 – 100 μαθητές	6	350
γ) 101 – 200 μαθητές	11	1700
δ) 201 – 300 μαθητές	10	2100
ε) 301 – 400 μαθητές	4	1400
Σύνολο	**38 σχολεία**	**5800 μαθητές**
(Επαρχιακό Γραφείο Παιδείας, 2017)		

Με βάση τον τύπο του κάθε σχολείου έχουν επιλεγεί κατ' αναλογία διευθυντές απ' όλες τις ομάδες. Ένας από τη πρώτη, ένας από τη δεύτερη, έξι από την τρίτη, επτά από την τέταρτη και όλοι από την τελευταία ομάδα. Όλοι οι συμμετέχοντες έδειξαν ενδιαφέρον και προθυμία για συμμετοχή τους στην έρευνα, πράγμα που μας εξέπληξε, αλλά στην πορεία φάνηκε ότι ήθελαν να μοιραστούν με κάποιο τα προβλήματα παραβατικής συμπεριφοράς στα σχολεία τους, με την ελπίδα ότι ίσως «γίνει κάτι» για να μειωθεί το φαινόμενο.

3.4 Χαρακτηριστικά της συνέντευξης.

Σε μια προσπάθεια να παραχθούν αξιόπιστα και έγκυρα στοιχεία την έρευνα η αρχική σκέψη ήταν να ξεκινήσει με ερωτηματολόγια που ν' αποσταλούν ταχυδρομικά γιατί θα ήταν εύκολο να φτάσουν στους παραλήπτες και εύκολο στην ανάλυση. Ωστόσο η χρήση των ερωτηματολογίων ήταν περιορισμένη από την άποψη **ότι δεν θα μπορούσαν να φανούν οι ιδέες και τα συναισθήματα των Ηγετών της οποιασδήποτε σχολικής μονάδας.** Μετά από προσεκτική εκτίμηση για τους στόχους που τέθηκαν, αποφασίστηκε μαζί με τα ερωτηματολόγια να γίνουν και συνεντεύξεις γιατί όπως αναφέρει ο Cohen και Manion (1984) «Ένα από τα πλεονεκτήματα της συνέντευξης είναι ότι επιτρέπουν στον ερευνητή να πάρει τις σκέψεις και τα συναισθήματα των συμμετεχόντων πιο αποτελεσματικά από ό,τι άλλες μεθόδους». Οι συνεντεύξεις δίνουν στον ερευνητή ένα επίπεδο ευελιξίας που του επιτρέπει να παρακολουθεί τα σχόλια και να εξερευνά σε μεγαλύτερο βάθος τις απόψεις των ερωτώμενων.

«Ένας ικανός ερευνητής μπορεί να ακολουθήσει τις ιδέες, να μετρήσει τις απαντήσεις και προπάντων να διερευνήσει τα κίνητρα και τα συναισθήματα, κάτι που από μόνο του το ερωτηματολόγιο δεν μπορεί να κάνει» (Bell, 1996, σ.91).

Ο Patton (1980) σημειώνει ότι με την συνέντευξη μπορούμε να παρατηρήσουμε τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις προθέσεις των ερωτωμένων. Η συνέντευξη είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για την έρευνα και συχνά παράγει ένα απροσδόκητο εύρος πληροφοριών που ίσως κάποτε είναι αχρείαστες. Ο επιδέξιος ερευνητής όμως θα κατευθύνει τη συζήτηση εκεί που πρέπει για να εξαχθούν αξιόπιστα αποτελέσματα. Οι Saunders και Liptrot (1993) συστήνουν στον ερευνητή να περιορίσουν τα ερωτήματα τους, να προχωρήσουν σε μερική πιλοτική εφαρμογή και να αποφύγουν την μεροληψία και την προκατάληψη στα

θέματα που θίγονται. Ο ερευνητής πρέπει να' χει πάντοτε υπόψη του ότι είναι μέσο συλλογής δεδομένων και να μην αφήνει τις δικές του προκαταλήψεις, απόψεις ή περιέργεια να επηρεάζουν τη όλη συμπεριφορά του. Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος της πόλωσης αν με την όλη συμπεριφορά του επηρεάσει τους συμμετέχοντες. Οι Cohen και Manion (1994, σ. 282) συστήνουν προσεκτική διατύπωση των ερωτήσεων ώστε η έννοια να είναι απολύτως σαφής. Το κλειδί είναι οι ερωτήσεις όπως αναφέρει και ο Merriam (1988, σ.78) Πριν από την έναρξη συνεντεύξεων, είναι σημαντικό να προετοιμαστεί μια προσεκτική ημιδομημένη δομή ερωτηματολογίου-συνέντευξης. Αυτή η συνέντευξη θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί πιλοτικά σε μικρό αριθμό συμμετεχόντων. Η πιλοτική έρευνα θα δώσει στον ερευνητή περισσότερη αυτοπεποίθηση και βοήθεια για να κάνει κάποιες τροποποιήσεις. «Μια καλή οργανωμένη πιλοτική έρευνα αποκαλύπτει σφάλματα, οδηγεί σε τροποποιήσεις από πιθανή παρανόηση ή άγνοια και δίνει αυτοπεποίθηση στον ερευνητή» (Chisnall, 1986, σ.115)

3.5 Τα χαρακτηριστικά των σχολείων.

Όλα τα σχολεία λειτουργούν ως πολυπολιτισμικά και δέχονται μαθητές από διάφορες χώρες με διαφορετική γλώσσα, κουλτούρα, θρησκεία κ.ά. Έχουμε παιδιά από χαμηλά αμοιβόμενους γονείς ή λήπτες δημόσιου βοηθήματος, παιδιά από διαλυμένες ή μονογονεϊκές οικογένειες, παιδιά μεταναστών από ευρωπαϊκές χώρες, παιδιά Σύρων προσφύγων και παιδιά από Έλληνες μετανάστες από τη Ρωσία. Υπάρχουν σχολεία όπου πλειοψηφούν οι αυτόχθονες μαθητές αλλά υπάρχουν και σχολεία όπου υπερτερούν οι μαθητές με μεταναστευτική βιογραφία. Σ' όλα τα σχολεία διδάσκουν Κύπριοι εκπαιδευτικοί, πτυχιούχοι Πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Σχολών, που στην πλειοψηφία τους κατέχουν μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών σε συναφή θέματα με το λειτούργημα που επιτελούν. Σε κάθε σχολείο υπηρετεί ένας διευθυντής ή διευθύντρια. Ρωτήθηκαν 18 διευθυντές. Κατά πλειοψηφία 80% ήταν γυναίκες και 20% άνδρες. Όλοι τους είναι κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων και όταν προήχθησαν στη θέση υποχρεώθησαν και παρακολούθησαν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο για ένα χρόνο, ειδικά μαθήματα εκπαιδευτικής διοίκησης και νομοθεσίας. Ηλικιακά κυμαίνονται από 45-58 χρονών.

3.6 Πραγματοποίηση έρευνας

Η παρούσα έρευνα έγινε μετά από άδεια του Διευθυντή Δημοτικής Εκπαίδευσης μέσω του Κ.Ε.Ε.Α του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Στάληκε επιστολή σ' όλους τους διευθυντές που είχαν επιλεγεί και συνημμένο ερωτηματολόγιο για εθελοντική συμμετοχή τους στην έρευνα. Τους επεξηγήθηκε και τηλεφωνικά η φύση της έρευνας και τους δόθηκαν διαβεβαιώσεις ότι το περιεχόμενο των απαντήσεων τους θα ήταν εμπιστευτικό για να πεισθούν να εκφράσουν τις απόψεις τους ελεύθερα. Με τη λήψη του συμπληρωμένου ερωτηματολογίου σήμαινε και συμμετοχή στην συνέντευξη για να ανιχνεύσουμε κίνητρα, ιδέες και συναισθήματα μέσα από παραδείγματα, κάτι που το ερωτηματολόγιο από μόνο του δεν μπορεί να κάνει. (Bell, 1996).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Η σχολική βία χωρίζεται σε πολλές μορφές οι οποίες δεν είναι σε καμιά περίπτωση θετικές. Μπορούν να καταστρέψουν την ψυχολογία την αυτοπεποίθηση και τα συναισθήματα των άλλων. Στο ερώτημα: **«Ποιες μορφές παραβατικής συμπεριφοράς αντιμετωπίζετε πιο συχνά στο σχολείο σας»;** όλοι οι διευθυντές αναφέρθησαν στην λεκτική και σωματική βία. Μικρό ποσοστό γύρω στο 10% δήλωσαν ότι έχουν ρατσιστική αντιμετώπιση των αγγλόγλωσσων μαθητών και 5% κατέγραψαν ηλεκτρονική παρενόχληση καθώς και καταστροφή σχολικής περιουσίας και περιθωριοποίησης ή απομόνωσης κάποιων παιδιών (κοινωνική απομόνωση). Από τις αναφορές των διευθυντών κυρίαρχες μορφές μη επιθυμητής συμπεριφοράς θεωρούνται η λεκτική, σωματική, ψυχολογική, κοινωνική και λιγότερο η ηλεκτρονική και ρατσιστική. Ενδοσχολική βία μπορεί να είναι και η συνεχής κοροϊδία, οι κλωτσιές, οι τρικλοποδιές τα σπρωξίματα, τα χτυπήματα, το φτύσιμο, το μαλλιοτράβηγμα η κλοπή, η καταστροφή των πραγμάτων του άλλου, να απαιτάς και να αποσπάς χρήματα με απειλές και εκβιασμούς ή απομόνωσης, ο αποκλεισμός από το παιχνίδι, ρατσιστικές συμπεριφορές που αφορούν την εθνικότητα, την προέλευση, το παρουσιαστικό του άλλου, καθώς και κακοήθη μηνύματα στον ηλεκτρονικό υπολογιστή ή στο κινητό τηλέφωνο.

Λεκτική βία

Η λεκτική βία χρησιμοποιείται κυρίως από παιδιά και εκδηλώνεται με φραστικές επιθέσεις, βρισιές, προσβολές, απειλές, εκβιασμούς, προσβλητικά λόγια κ.α. Η λεκτική βία συνήθως ασκείται σε άτομα τα οποία θεωρούνται χαμηλών τόνων. Όμως η λεκτική βία δεν κάνει διακρίσεις. Μπορεί να αναφέρονται στο παρουσιαστικό κάποιου, προσβάλλοντας την ατομική του αξιοπρέπεια. Τα άτομα που ασκούν τη λεκτική βία, είναι τα παιδιά τα οποία δεν έχουν πάρει από το γονικό περιβάλλον τους την κατάλληλη ανατροφή από μικρή ηλικία, ώστε να ενταχθούν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο. Βρίζει γιατί είναι θυμωμένο, ή θέλει να τραβήξει την προσοχή, ή ν' αποκτήσει φίλους ή να καλύψει τις δικές του συναισθηματικές ανάγκες, στέλνοντας τα δικά του μηνύματα όπως φόβο, θυμό

απόγνωση, βία στην οικογένεια ή αντανακλά αυτό που βιώνει στο οικογενειακό ή σχολικό του περιβάλλον.

Σωματική βία

Όταν κάποιος κλωτσάει, σπρώχνει ή χτυπάει ένα συμμαθητή του για οποιοδήποτε λόγο, θεωρείται σωματική βία. Σωματική βία μπορεί να θεωρηθεί και ένα χαστούκι αλλά και οτιδήποτε άλλο που μπορεί να προκαλέσει πόνο ή τραυματισμό. Τα θύματα συνήθως δέχονται τραυματισμούς ή απειλές και βία και εκδηλώνεται με κλωτσιές, γροθιές σπρωξίματα, τσιμπήματα, τρικλοποδιές ή με ρίξιμο διαφόρων αντικειμένων στο θύμα.

Ηλεκτρονική βία – Cyber bullying

Ηλεκτρονική βία είναι όταν χρησιμοποιείται το computer ή το κινητό τηλέφωνο για δημοσιοποίηση πληροφοριών ή εικόνων εναντίον κάποιου χωρίς την άδεια του με σκοπό τη δυσφήμηση, την κοινωνική απομόνωση και τη γελιοποίηση του ατόμου.

Ρατσιστική βία

Ενώ στο παρελθόν δεν είχαν αναφερθεί περιστατικά ρατσιστικής συμπεριφοράς απέναντι σε αλλόγλωσσους μαθητές, φαίνεται ότι λόγω της αυξημένης ροής των ξένων στην πατρίδα μας, ιδιαίτερα από τη Συρία και άλλες αραβικές χώρες, καθώς και ο μεγάλος αριθμός κοινοτικών μεταναστών από χώρες της Ευρώπης όπως Βουλγαρία, Ρουμανία κά, να επηρέασε αρνητικά τη στάση των μαθητών μας. Τα σχόλια από το οικογενειακό περιβάλλον αποτυπώνονται στην όλη συμπεριφορά των παιδιών. Πιο πολύ συνδυάζεται με τη λεκτική βία και λιγότερο με την σωματική. Δυστυχώς τέτοιου είδους συμπεριφορές μειώνουν τα ψυχικά συναισθήματα των αλλόγλωσσων παιδιών, εξαιτίας της καταγωγής, της θρησκείας ή της γλώσσας τους.

Κοινωνική βία

Η κοινωνική βία συμβαίνει όταν κάποιος μαθητής εκβιάζει, απειλεί απαιτεί χρήματα ή άλλα πράγματα από τους συμμαθητές του (παράδειγμα: Η διευθύντρια ανάφερε περίπτωση όπου είναι μαθητής σπρώχτηκε από συμμαθητές του και κατρακύλησε στις σκάλες του σχολείου του με σοβαρούς τραυματισμούς στο

σώμα του, επειδή δεν υπόκυψε στις απειλές των συμμαθητών του να τους δώσει λεφτά…) Σ' αυτή τη μορφή βίας οι θύτες διαδίδουν φήμες ή ψεύτικες ανακοινώσεις που έχουν σκοπό να πλήξουν το άτομο και να το κάνουν να νιώθει ντροπή, περιθωριοποιώντας το ή απομονώνοντας το από τους συμμαθητές του.

Ως προβλήματα παραβατικής συμπεριφοράς οι διευθυντές θεωρούν όλα εκείνα που εμποδίζουν τη φυσιολογική ζωή των παιδιών μέσα στην τάξη ή στο σχολείο γενικότερα με την αδυναμία του μαθητή να ενταχθεί ομαλά στην ομάδα των συμμαθητών του, ακολουθώντας τους κανόνες να σχετιστεί με το δάσκαλο και τους συμμαθητές του.

4.2 Όλοι οι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους θα αντιμετωπίσουν προβλήματα πειθαρχίας στην τάξη ή στο σχολείο γενικότερα. Τα περισσότερα παιδιά συμπεριφέρονται διαφορετικά ανάλογα με το δάσκαλο και το σχολείο τους. Πολλοί παρεκτρέπονται μόνο με ορισμένους εκπαιδευτικούς, σ' ορισμένα μαθήματα και σε διαφορετικές ώρες κατά τη διάρκεια του Ωρολογίου Προγράμματος τους. Στο ερώτημα: **«Σε ποιο χρονικό διάστημα παρατηρείται αυξημένη παραβατική συμπεριφορά».** Όλοι οι διευθυντές συμφώνησαν ότι κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων και ειδικά το τελευταίο, παρατηρούνται τα πιο πολλά συμβάντα με παραβατική συμπεριφορά. Ανάφεραν ότι κατά τη διάρκεια κάποιων μαθημάτων όπως Φυσική Αγωγή, Τέχνη, Μουσική οι μαθητές είναι πιο ανήσυχοι καθώς και στους επισκέπτες εκπαιδευτικούς παρά στους δασκάλους – υπεύθυνους των τάξεων τους. Με την αλλαγή της οποιασδήποτε περιόδου και την είσοδο στην αίθουσα τους άλλου εκπαιδευτικού, λόγω νεκρού χρόνου, παρατηρούνται αυξημένα κρούσματα που πολλές φορές σπαταλούν τον διδακτικό χρόνο για διερεύνηση των συμβάντων. Γύρω στο 20% των διευθυντών επεσήμαναν το μέγεθος του προβλήματος κατά την διάρκεια της διδασκαλίας, παρεμποδίζοντας την ομαλή ροή του μαθήματος. Μικρό ποσοστό γύρω στο 10% ανάφεραν ότι παρατηρείται μεγάλη ανησυχία και οχλαγωγία συνήθως τις τελευταίες περιόδους προς το τέλος της ημέρας καθώς και σ' επισκέψεις – εκδρομές που πραγματοποιούν τα σχολεία.

Η μεγαλύτερη συχνότητα επεισοδίων παραβατικής συμπεριφοράς συμβαίνει κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει το σύστημα επιτήρησης των δασκάλων κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων να αλλάξει. Πρέπει να ευαισθητοποιηθούν περισσότερο στα ζητήματα σχολικής πειθαρχίας και

επιθετικότητας μέσα στη σχολική αυλή. Η διοίκηση του σχολείου να διαμορφώσει κατάλληλα την σχολική αυλή ώστε να δίνεται η ευκαιρία σ' όλα τα παιδιά για εποικοδομητικές κοινωνικές συναναστροφές. Χαρούμενα διαλείμματα με ποικιλία παιχνιδιών και με τη συνεχή επαφή και επίβλεψη των εκπαιδευτικών θα μειώσει δραστικά το φαινόμενο.

«Η καλή συμπεριφορά βοηθά στην αποτελεσματική διδασκαλία και μάθηση. Η κακή διαταράσσει αυτές τις διαδικασίες» (Elton, 1989). Για να πετύχουμε στη διδασκαλία, χρειάζεται σωστός προγραμματισμός, λαμβάνοντας υπόψη όλους τους παραμέτρους και πιθανά προβλήματα που θα μπορούσαν να ανακύψουν κατά τη δάρκεια του σαραντάλεπτου. Οι μαθητές πρέπει να μείνουν προσκολλημένοι στο μάθημα. Ξεκάθαροι στόχοι, συνάφεια στόχων και περιεχομένου, ποικιλία δραστηριοτήτων και προσεγγίσεων, ζεστό και φιλικό περιβάλλον όπου ο μαθητής θα νιώθει τη χαρά της μάθησης. Ο εκπαιδευτικός να προσέρχεται έγκαιρα στη τάξη για μεγιστοποίηση του διδακτικού χρόνου και μείωση του χρόνου όπου οι μαθητές μένουν μόνοι χωρίς την εποπτεία οποιουδήποτε εκπαιδευτικού. Ο εκπαιδευτικός να μη στοχεύει μόνο στη παροχή γνώσεων αλλά και σε στάσεις ζωής ενισχύοντας την αυτοεκτίμηση τους μέσα από μια θετική σχέση όπου θα κυριαρχεί ο σεβασμός και η αλληλοεκτίμηση. Μέσα από τη σωστή διαχείρηση και έλεγχο της τάξης ο εκπαιδευτικός θα αποτρέψει τις μη επιθυμητές συμπεριφορές. «Η απάντηση στο πρόβλημα της διαταραχής έγκειται στη σταδιακή ανάπτυξη αυτών των στόχων» (Birkett, 1998).

Οι εκπαιδευτικοί με καλές δεξιότητες διαχείρισης είναι σε θέση να δημιουργήσουν ένα σωστό κλίμα στην τάξη τους, όπου ο μαθητής θα κερδίσει ενισχύοντας την επιθυμητή συμπεριφορά. Ο Docking (1992) εισηγείται την θέσπιση κανόνων καλής συμπεριφοράς όπου να διασφαλίζονται αποτελεσματικές συνθήκες για την διδασκαλία παρέχοντας ασφάλεια και σεβασμό σ' όλους τους μαθητές. Ο Miller (2003) θεωρεί το σχολικό κλίμα, απίστευτη δύναμη που έχουν στα χέρια τους οι εκπαιδευτικοί για να κάνουν τη ζωή ενός παιδιού θλιβερή ή χαρούμενη. Ο Πασιαρδής (2004) ορίζει το σχολικό κλίμα ως το περιβάλλον και τις συνθήκες που επικρατούν στο σχολείο όπου μπορεί να το αισθανθεί κάποιος μπαίνοντας σ' αυτό, όπου αποτελεί το κλειδί της επιτυχίας ή της αποτυχίας της μάθησης. Το κλίμα θεμελιώνεται πάνω στις σχέσεις μαθητών – εκπαιδευτικών μέσω της διαδραστικής μάθησης και προπάντων στα διαλείμματα με τη προσέγγιση εκπαιδευτικών μαθητών σε μια σχέση φιλίας, αποδοχής και

κατανόησης. Όσο πιο συντονισμένες είναι οι ενέργειες των μελών της ομάδας τόσο πιο δυναμικά αναπτύσσονται οι διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών αλλά και μεταξύ δασκάλου και μαθητών.

4.3 Τα πειθαρχικά προβλήματα αποτελούν ουσιαστικά την εκδήλωση συγκεκριμένης συμπεριφοράς εκ μέρους των μαθητών η οποία με βάση τις προϋποθέσεις που έχει θέσει ο εκπαιδευτικός μπορεί να χαρακτηριστεί αποκλίνουσα ή παραβατική. Πρόκειται δηλαδή για τετελεσμένα γεγονότα τα οποία δημιουργούν προβλήματα στη ομαλή διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αν και η αποτροπή τους θα ήταν δύσκολη, ακόμη και η μείωση τους θα μπορούσε να βοηθήσει αρκετά, το έργο του σχολείου. Το πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή είναι η ανακάλυψη των αιτιών που την προκαλούν.

Διερευνώντας το τρίτο ερώτημα. **«Ποια τα αίτια, οι αφορμές και οι συνήθεις εντάσεις»;** Οι τοποθετήσεις των διευθυντών ποικίλουν ανάλογα με το σχολείο και τον αριθμό των εκπαιδευτικών που εργάζονται σ' αυτό. Ενοχοποιούν το οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών και πολύ λίγο το σχολικό περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα αναφέρονται σε διαλυμένες ή δυσλειτουργικές οικογένειες μ' όλα τα συναφή : όπως ανεργία, μονογενεϊκές οικογένειες, διαπληκτισμοί μέσα στην οικογένεια, αδιαφορία γονέων με ανεπαρκή ψυχολογική στήριξη στα παιδιά τους, κακές συνήθειες, υπερπροστατευτικοί γονείς, έλλειψη προτύπων κ.ά. Γύρω στο 15% των ερωτηθέντων παραδέχονται και νιώθουν ευθύνη για παράγοντες μέσα στο σχολείο όπως η αδυναμία των παιδιών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις και το επίπεδο του σχολείου λόγω άλλων παραγόντων που δεν έχουν σχέση με το μαθητή, όπως η αδυναμία των εκπαιδευτικών της τάξης (βαρετοί, δεν μπορούν να διδάξουν, δεν μπορούν να επιβάλουν πειθαρχία κ.α.) καθώς και ελλιπής επίβλεψη των παιδιών κατά την διάρκεια του διαλείμματος.

Σε αρκετούς εκπαιδευτικούς δεν υπάρχει αυτή η στενή και ψυχική αλληλεπίδραση με τα παιδιά, θετικός παράγοντας επιτυχών σχέσεων. Δυο διευθυντές αναφέρθησαν σε κοινωνικά αίτια και κρίση της σημερινής κοινωνίας κάτι που αντανακλάται στον χαρακτήρα των παιδιών. Οι αξίες της σύγχρονης κοινωνίας όπως αλληλεγγύη γενναιοδωρία, ανοχή, σεβασμός, ενσυναίσθηση κ.ά., βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο ενώ υπερτονίζεται η βία μέσα από ΜΜΕ, η ανηθικότητα, το ψέμα, η διαφθορά… Ορισμένοι αναφέρθησαν και σε προβλήματα που ξεκινούν από τη γέννηση του παιδιού, με νοητικές

δυσλειτουργίες, βλάβες στους νευροδιαβιβαστές – νευρώνες, σε διαταραχές ελλειμματικής προσοχής και υπερκινητικότητας.

Οι τσακωμοί μπορούν ν' αρχίσουν μέσα κι' έξω από την τάξη όπως: πειράγματα, συνεχές βλέμμα σ' ορισμένα άτομα, χειρονομίες και μπορούν να συνεχιστούν και το διάλειμμα με διαφωνίες στο παιχνίδι, διεκδίκηση ηγετικών ρόλων, σπρωξίματα κ.ά. Πολλές φορές οι φιλονοκίες που άρχισαν το διάλειμμα συνεχίζονται και μέσα στην τάξη με μεγαλύτερη ένταση, προκαλώντας θέματα ασφάλειας των άλλων παιδιών. Γύρω στο 40% των διευθυντών αναφέρθησαν στην μη έγκαιρη προσέλευση του εκπαιδευτικού στην τάξη με αποτέλεσμα να χάνεται πολύτιμος διδακτικός χρόνος, να κινδυνεύει η σωματική ακεραιότητα των άλλων παιδιών και να σπαταλάται πολύτιμος χρόνος για διερεύνηση των συμβάντων σε βάρος της διδασκαλίας.

Η Μαρία Μοντεσσόρι (1950) λίγο πριν το θάνατο της έκανε μια συγκινητική έκκληση για ανακωχή ανάμεσα στα παιδιά και τους μεγάλους (εκπαιδευτικούς).

Είδε μια εμπόλεμη κατάσταση μέσα στα σχολεία, ανάμεσα στο δάσκαλο που είναι δυνατός και στο παιδί που είναι αδύναμο «Συχνά ο δάσκαλος είναι διώκτης του παιδιού, παρόλο που ο ίδιος δεν το αντιλαμβάνεται» (Dreikurs 1998). Αυτή η αντιπάθεια στα παιδιά με αποκλίνουσα συμπεριφορά είναι εμφανής σ' όλα τα επίπεδα της σχολικής ζωής. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να αναπτύξει μια σχέση μαζί τους που να στηρίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό, αποδοχή και συμπάθεια. Ο χαρακτήρας του εκπαιδευτικού και οι αντιλήψεις του για την παιδική πειθαρχία επηρεάζουν σημαντικά τη συμπεριφορά του αλλά και τους τρόπους άσκησης της πειθαρχίας. Η κατάχρηση εξουσίας εκ μέρους του εκπαιδευτικού καθώς και οι αυταρχικοί τρόποι και οι υπερβολικές αντιδράσεις του στην μη επιθυμητή συμπεριφορά είναι παράγοντες που ενισχύουν τη μαθητική απειθαρχία. Οι διευθυντές παραδέχονται την αδυναμία αυτών των εκπαιδευτικών που ίσως να οφείλεται στην ελλιπή και λανθασμένη κατάρτιση τους και στην επιμονή τους σε αυταρχικά μοντέλα διοίκησης της τάξης τους και σε παλαιότερες μεθόδους διδασκαλίας κι όχι σε μαθητοκεντρικές και συνεργατικές. Πιεσμένοι οι μαθητές από την αυταρχική συμπεριφορά του εκπαιδευτικού προσπαθούν να βρουν τρόπους να εκτονωθούν με όποιο τρόπο μπορούν, ακόμη και εμπίπτοντας σε σοβαρά παραπτώματα. Ο δάσκαλος πρέπει να είναι πρώτα παιδαγωγός και όχι μεταδότης ξερών γνώσεων. Η στήριξη αυτών των μαθητών μέσα από μια

διαπροσωπική διανθρώπινη σχέση θα φέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. «Βασική αιτία της απείθαρχης συμπεριφοράς είναι η απόσπαση της προσοχής του εκπαιδευτικού» (Dreikurs, 1998). **Είναι ένα μήνυμα, ένα καμπανάκι, εκλιπαρώντας για προσοχή και βοήθεια για τα προβλήματα που τον απασχολούν.**

Συζητώντας με τους διευθυντές για το θεσμό της οικογένειας στην διαμόρφωση αγωγής στα παιδιά τους, πιστεύουν ότι η οικογένεια περνά κρίση. Η κακή κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας προκαλεί στο ίδιο το παιδί πίεση και άγχος καθώς και αίσθημα κατωτερότητας απέναντι στους συμμαθητές του. Τα παραπτώματα του, αποτελούν για το παιδί τρόπο εκτόνωσης. Βίαιες και βάναυσες συμπεριφορές στον οικογενειακό χώρο αποκτούν αρνητικές εμπειρίες στα παιδιά και δυσχεραίνουν την προσαρμογή τους στο σχολικό χώρο. Τα παιδιά που βλέπουν και ζουν στην οικογένεια τους την επιθετική συμπεριφορά, την μεταφέρουν στην ευρύτερη κοινωνική τους ομάδα που είναι το σχολείο, για να τη μεταδώσουν και στ' άλλα παιδιά. Τονίσθηκε επίσης και η επίδραση των διαζυγίων στην συμπεριφορά των παιδιών που αποτελεί πλήγμα για την εξέλιξη τους.

Για το σχολείο, η οικογένεια αποτελεί ένα κοινωνικό θερμοκήπιο όπου καλλιεργούνται αξίες, αισθήματα και αρετές. Ολόκληρη η προσπάθεια του σχολείου να καλλιεργήσει πρότυπα αναιρείται, όταν τα πρότυπα δεν βιώνονται μέσα στον οικογενειακό χώρο.

4.4 Ο διευθυντής του σχολείου αν θέλει να γίνει ο ηγέτης ο διεκπεραιωτής ενός γραφειοκρατικού μηχανισμού, είναι το πρόσωπο κλειδί που επηρεάζει ουσιαστικά τις πράξεις και τη συμπεριφορά των ατόμων, εκπαιδευτικών και μαθητών που είναι μαζί του. Ανάλογα με το στυλ ηγεσίας που ακολουθεί, παίζει σημαντικό ρόλο στην επίλυση συγκρούσεων σε οποιοδήποτε επίπεδο και αν προέρχονται, μεταξύ μαθητών, εκπαιδευτικών, μαθητών – εκπαιδευτικών, γονέων και σχολείου. Για το λόγο αυτό, ο διευθυντής χρειάζεται να έχει επικοινωνιακές δεξιότητες και ευελιξία. Διερευνώντας το ερώτημα: **Πώς μπορεί ο Διευθυντής/ντρια να διαχειριστεί ένα φαινόμενο παραβατικής συμπεριφοράς;** όλοι συμφωνούν ότι η πρόληψη είναι καλύτερη από τη θεραπεία, επεξηγώντας ότι από την αρχή της σχολικής χρονιάς, τα σχολεία τους καταρτίζουν «κώδικα καλής συμπεριφοράς» για το πώς πρέπει να συμπεριφέρονται τα παιδιά στο σχολείο. Ο

κώδικας επεξηγείται στα παιδιά και στην συνέχεια ο εκπαιδευτικός – υπεύθυνος της τάξης συζητά και διαπραγματεύεται με τα παιδιά της τάξης του τον δικό τους κώδικα που αφορά την όλη συμπεριφορά του μαθητή κατά την διάρκεια του μαθήματος και στον τρόπο οργάνωσης της τάξης τους.

Παρόλα αυτά όμως, υπάρχουν περιπτώσεις παραβατικής συμπεριφοράς μέσα ή έξω από την τάξη. Λαμβάνοντας υπόψη τη σοβαρότητα του προβλήματος προβαίνουν και στις ανάλογες ενέργειες κλιμακώνοντας τα μέτρα με βάση την νομοθεσία και προπάντων τη διαφύλαξη των προσωπικών δεδομένων των εμπλεκομένων. Κατ' αρχή γίνεται διερεύνηση του συμβάντος με τη συνεργασία όλων των εμπλεκομένων (μαθητών – εκπαιδευτικών). Ενημερώνεται η Επιτροπή για την παραβατική συμπεριφορά που αποτελείται από εκπαιδευτικούς του σχολείου για περαιτέρω διερεύνηση και εισηγήσεις που πιθανόν να περιλαμβάνουν διαμεσολάβηση για κατευνασμό του φαινομένου ή παροχή στήριξης για ενδυνάμωση σε επίπεδο σχολικής μονάδας. Ένα σοβαρό ποσοστό των ερωτηθέντων (60%) θεωρεί ότι πρέπει σ' όλες τις περιπτώσεις να ενημερώνονται οι γονείς των παιδιών και οι υπόλοιποι νομίζουν ότι για τα απλά και μεμονωμένα δεν χρειάζεται να ενοχλούνται οι γονείς. Όμως γύρω στο 40% αντιμετωπίζουν σοβαρές περιπτώσεις με κριτήριο την παρεμπόδιση ομαλής ροής του μαθήματος ή την ασφάλεια του ίδιου του παιδιού ή των συμμαθητών του. Τότε αφού ενημερωθούν οι γονείς αποστέλλεται αίτημα από το σχολείο για διερεύνηση από την εκπαιδευτικό ψυχολόγο του σχολείου ή την Ο.Α.Π (Ομάδα Άμεσης Παρέμβασης) όπου πλέον διερευνάται και αναλύεται το φαινόμενο κι' αν κριθεί αναγκαίο ζητείται και η βοήθεια του Γραφείου Ευημερίας για διερεύνηση του οικογενειακού περιβάλλοντος ή την παραπομπή παιδιού ή γονέων σε ψυχολόγους ή παιδονευρολόγους για την εις βάθος ανάλυση. Όλα κινούνται με πλήρη εχεμύθεια για να μη στιγματιστεί ή περιθωριοποιηθεί ο μαθητής. Αν κριθεί αναγκαίο του παραχωρούνται επιπλέον ώρες για ψυχολογική στήριξη ή καταρτισμό εξατομικευμένου προγράμματος που να ανταποκρίνεται στο επίπεδο του μαθητή ή ακόμα και συνοδός. Παράλληλα γίνονται προσπάθειες για ενδυνάμωση και των υπολοίπων μαθητών με την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων ενίσχυσης της καλής συμπεριφοράς ή διαχείρισης της οργής και του θυμού. Γύρω στο 30% των ερωτηθέντων χρησιμοποίησαν τα προγράμματα "Remove the Power" και το πρόγραμμα «ΑΡΕΤΗ» για καλλιέργεια υπευθυνότητας και συνεργασίας. Έχουν κληθεί ειδικοί για επιμόρφωση

εκπαιδευτικών σε θέματα διαχείρισης μη επιθυμητής συμπεριφοράς και δημιουργία δικτύων συνεργασίας με γονείς.

Διαφαίνεται ότι για να πετύχουν όλα αυτά, ο διευθυντής χρειάζεται να είναι επικοινωνιακός και να έχει ευελιξία για να περνά με πειστικό τρόπο και παρά τις δυσαρέσκειες που μπορεί να προκαλεί, την αλλαγή για το συμφέρον των παιδιών. Οι συγκρούσεις στο σχολικό περιβάλλον αποτελούν μια ανησυχητική πραγματικότητα στα σχολεία μας. Θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μια ευκαιρία για μάθηση ζωής. Με την ενδεδειγμένη διαχείριση και με τις απαραίτητες δεξιότητες ο διευθυντής με τους εκπαιδευτικούς του μαθαίνουν στα παιδιά να μπαίνουν στη θέση του άλλου (ενσυναίσθηση) και να επιλύουν τις διαφορές ή διενέξεις τους με ειρηνικό τρόπο και με την βοήθεια των δασκάλων τους. Ο διευθυντής καλείται να εκπαιδεύσει τους εκπαιδευτικούς του στη χρήση και εκμάθηση τεχνικών για ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων σ' ένα θετικό σχολικό κλίμα.

4.5 Βασική επιδίωξη της εκπαίδευσης είναι η αγωγή των νεότερων μελών της κοινωνίας μας με στόχο τη σωματική, πνευματική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη της προσωπικότητας τους μέσα από παιδαγωγικές πρακτικές και προσεγγίσεις. Διερευνώντας το ερώτημα: **«Πόσο αποτελεσματικοί είναι οι μηχανισμοί διαχείρισης της παραβατικής συμπεριφοράς που εφαρμόζονται;»** βλέπουμε ποικιλία απαντήσεων ανάλογα με τις περιπτώσεις, τη συχνότητα, τη φύση και τη διάρκεια των περιστατικών παραβατικής συμπεριφοράς που «ταλαιπώρησαν» τη σχολική μονάδα. Χωρίς να τους ζητηθεί σε κλίμακα η καταγραφή της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών διαχείρισης, από μόνοι τους, τα χαρακτήρισαν ως εξής:

α) Καθόλου αποτελεσματικοί 10%

β) Λίγο αποτελεσματικοί 30%

γ) Αποτελεσματικοί 40%

δ) Πολύ αποτελεσματικοί 20%

α) Επεξηγώντας τις θέσεις τους ανάφεραν ότι παρά την εμπλοκή των εκπαιδευτικών ψυχολόγων και της ΟΑΠ (Ομάδα Άμεσης Παρέμβασης) με όλα τα συνεπακόλουθα δεν είδαν καμιά βελτίωση στη συμπεριφορά των παιδιών,

αμφισβητώντας το ρόλο και την αρμοδιότητα αυτών των μηχανισμών. Πιστεύουν ότι με τη θεωρία και τα ωραία λόγια δεν πετυχαίνουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Τα οποιαδήποτε αποτελέσματα είναι στιγμιαία και μετά οδηγούνται σε παλινδρόμηση. Ζητούν ένα πιο αυστηρό σύστημα μηχανισμών που να βοηθά το παιδί και παράλληλα να προστατεύει και τους υπόλοιπους μαθητές από τις επιπτώσεις του φαινομένου. Δυστυχώς υπάρχουν παράγοντες που δεν μπορούν να προβλεφθούν ή να ελεχθούν όπως η συνεργασία και το ήθος του οικογενειακού περιβάλλοντος του παιδιού. Ζητούν απομάκρυνση αυτών των παιδιών σε ειδικό χώρο βελτίωσης της συμπεριφοράς τους με την παρουσία εκπαιδευτικών ψυχολόγων ή συνεχή παρουσία ψυχολόγου στο σχολείο τους.

β) Η ομάδα αυτή των Διευθυντών δείχνει ότι είναι ευχαριστημένη με τους μηχανισμούς διαχείρισης αλλά το πρόβλημα παραμένει. Μειώνεται σε ένταση και συχνότητα και δεν ταλαιπωρεί σε καθημερινή βάση τη σχολική μονάδα. Οι γονείς δείχνουν ότι ενδιαφέρονται και συνεργάζονται αλλά συχνά «χάνονται» στα δικά τους προβλήματα και ξεχνούν ή μεταθέτουν τις κοινές συναντήσεις τους με τον εκπαιδευτικό ψυχολόγο ή το Γραφείο Ευημερίας. Το σχολείο εφαρμόζει προγράμματα παρέμβασης και στήριξης αυτών των παιδιών αλλά ζητά κάτι πιο ουσιαστικό με ριζική λύση του προβλήματος ή τουλάχιστον εμφανή μείωση. Δεν εφησυχάζουν αλλά βρίσκονται σε συνεχή παρακολούθηση και ανάλυση του φαινομένου. Εισηγούνται μηχανισμούς πρόληψης και καταστολής της μη επιθυμητής συμπεριφοράς με πολλές και διάφορες δραστηριότητες που ενισχύουν την αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση όλων γενικά των παιδιών του σχολείου τους.

γ) Στις δυο τελευταίες κατηγορίες με συνολικό ποσοστό 60% θεωρούν τους μηχανισμούς διαχείρισης της παραβατικής συμπεριφοράς αποτελεσματικούς έως πολύ αποτελεσματικούς. Ίσως να μην είχαν περιπτώσεις παιδιών όπως στις προηγούμενες δυο κατηγορίες. Από την έναρξη της σχολικής χρονιάς δεν επαναπαύονται. Αρχίζουν με προγράμματα πρόληψης και ενδυνάμωσης της προσωπικότητας των παιδιών με έμφαση στον αυτοσεβασμό, την ενσυναίσθηση, κώδικα διαχείρισης συγκρούσεων, αποδοχή της διαφορετικότητας κ.ά. Δίνουν μεγάλη σημασία όχι μόνο στην παροχή γνώσεων αλλά και σε στάσεις ζωής. Μόλις εμφανιστεί το πρόβλημα προχωρούν άμεσα σε διερεύνηση, καταρτίζοντας σχέδιο ενίσχυσης του παιδιού με την βοήθεια εκπαιδευτικού ψυχολόγου, ή διοργάνωση σεμιναρίων για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα

διαχείρισης προβληματικής συμπεριφοράς. Τα προγράμματα αγκαλιάζουν και όλους τους γονείς για να δείχνουν σεβασμό και αποδοχή στο άλλο και διαφορετικό. «Κάθε φορά επινοούμε και μια καινούργια ιδέα ή προσέγγιση για να πλησιάσουμε και να κερδίσουμε κάποιο παιδί. Δεν υπάρχει κάποια μαγική φόρμουλα γι' αυτές τις περιπτώσεις» ανάφερε ένας διευθυντής. «Όλα κερδίζονται με την αγάπη γι' αυτό που κάνεις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

5.1 Σκοπός της Έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων και των στάσεων των διευθυντών, ως ηγετών της σχολικής μονάδας, σχετικά με προβλήματα απειθαρχίας που εμφανίζονται στα σχολεία τους. Με τη χρήση ερωτηματολογίου και στη συνέχεια συνέντευξης, έγινε προσπάθεια εξαγωγής αποτελεσμάτων για το πώς πρέπει να αντιμετωπίζει το σχολείο, κρούσματα μη επιθυμητής συμπεριφοράς κι' αν οι υφιστάμενοι μηχανισμοί διαχείρισης της παραβατικής συμπεριφοράς είναι αποτελεσματικοί.

Το κοινωνικό φαινόμενο της αντικοινωνικής και αποκλίνουσας συμπεριφοράς έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις στη διεθνή πραγματικότητα και κατ' επέκταση και στις σχολικές μονάδες, αποτελώντας ανησυχητικό φαινόμενο με πολλαπλές αρνητικές επιπτώσεις στο σχολικό χώρο και στην ευρύτερη κοινωνία αφού μπορεί να δημιουργήσει αρνητικό κλίμα στο σχολείο και να επηρεάσει άμεσα τη διαδικασία της μάθησης. Ο ρόλος του σχολείου καθίστανται σημαντικός στην αντιμετώπιση και πρόληψη της παραβατικής συμπεριφοράς, νοουμένου ότι το σχολείο έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει τη συμπεριφορά των μαθητών και να δράσει σαν μηχανισμός ελέγχου στην αναχαίτιση του φαινομένου.

Η πειθαρχία είναι απαραίτητη στο σχολείο. Για να διαμορφωθεί ένα υγιές κλίμα στην τάξη, που θα δώσει κίνητρα στο μαθητή να αναπτύξει κοινωνική υπευθυνότητα μέσα σε μια παραγωγική σχέση χωρίς προβλήματα πειθαρχίας ο δάσκαλος αποτελεί το πιο σημαντικό παράγοντα επιτυχίας. Από την έρευνα φάνηκε ότι η έλλειψη διαχειριστικών δεξιοτήτων εκ μέρους του εκπαιδευτικού δημιουργεί προβλήματα πειθαρχίας σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του αποτελεσματικού δασκάλου στην τάξη και στη σχολική μονάδα γενικότερα. Μεγάλο μέρος της διδασκαλίας γίνεται μέσω της αλληλεπίδρασης δασκάλου – παιδιών όπου χρειάζεται σωστός προγραμματισμός της οποιασδήποτε διδασκαλίας λαμβάνοντας υπόψη και τυχόν προβλήματα αποκλίνουσας συμπεριφοράς. Οι αποτελεσματικοί δάσκαλοι ξέρουν πώς να οργανώσουν την τάξης τους και να δημιουργήσουν ένα σωστό και αποδεκτό κλίμα με ποικιλία δημιουργικών δραστηριοτήτων, μεγιστοποιώντας τον ωφέλιμο διδακτικό χρόνο.

Σ' όλα τα σχολεία, η χειρότερη στιγμή για την ανάρμοστη συμπεριφορά ήταν κατά τη διάρκεια των τελευταίων ωρών κάθε μέρα, με επισκέπτες εκπαιδευτικούς και κυρίως στα μαθήματα Μουσικής, Τέχνης, Επιστήμης, Θρησκευτικών και σπάνια στα μαθήματα Γλώσσας και Μαθηματικών με το δάσκαλο – υπεύθυνο του τμήματος τους. Οι μικρής διάρκειας επισκέψεις του διευθυντή στις διάφορες τάξεις που διδάσκονται τα παραπάνω μαθήματα φαίνεται ότι λειτουργεί αποτρεπτικά και τείνει να μειωθεί η εκδήλωση τυχόν μη επιθυμητής συμπεριφοράς. Η καλλιέργεια σωστού κλίματος και κουλτούρας στο σχολείο βοηθά τα παιδιά να μην γίνονται ανεύθυνα όντα, αλλά να νιώθουν ότι υπάρχει έλεγχος, φροντίδα και καθοδήγηση, βασισμένη στον αμοιβαίο σεβασμό.

Με τα πειθαρχικά προβλήματα οι μαθητές στέλνουν μηνύματα, που εκφράζουν την ανάγκη τους για μια συνεπή και καθοδηγητική παρουσία των εκπαιδευτικών δίπλα τους. Προσδοκούν από το δάσκαλο κατανόηση, αγάπη, ενδιαφέρον και πρότυπα ζωής για να ακολουθήσουν το παράδειγμα του. Περιμένουν καθοδήγηση που θ' αποπνέει σεβασμό στο άτομο τους. Η όλη αντιμετώπιση των άτακτων μαθητών αποτελεί μια δοκιμασία για τον εκπαιδευτικό από την οποία κερδισμένος πρέπει να βγαίνει ο μαθητής. Αυτή η δοκιμασία απαιτεί πολλή υπομονή, επιμονή και προπάντων αγάπη.

5.2 Σχολικοί ψυχολόγοι και καλλιέργεια συναισθηματικής νοημοσύνης στα σχολεία.

Οι διευθυντές έκαναν συχνή αναφορά στον εκπαιδευτικό ψυχολόγο του σχολείου τους ως βασικού παράγοντα διαχείρισης παραβατικής συμπεριφοράς. Αρκετοί μάλιστα επέμεναν στη συνεχή παρουσία του στο σχολείο αιτιολογώντας την άποψη τους. Μετά τα ακραία φαινόμενα παραβατικής συμπεριφοράς που ολοένα και αυξάνονται στα σχολεία, το εκπαιδευτικό σύστημα, συνεχίζει να προσφέρει στους μαθητές γερές γνώσεις όπως Μαθηματικά, Επιστήμη, Ιστορία κ.ά, αγνοώντας το συναισθηματικό κόσμο των παιδιών. Δεν παρέχουν τις απαραίτητες δεξιότητες ζωής (life skills) και δε αναπτύσσουν τη συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών στοιχεία απαραίτητα για την επιτυχία και ευτυχία τους στην ζωή.

Ο σχολικός ψυχολόγος μπορεί να ενθαρρύνει τη διεύθυνση του σχολείου να αναλάβει την πρόληψη της επιθετικότητας και της παραβατικής συμπεριφοράς, εφαρμόζοντας και καθοδηγώντας προληπτικά προγράμματα κοινωνικό –

συναισθηματικών δεξιοτήτων και ανάπτυξης της συναισθηματικής νοημοσύνης όπως καλλιέργεια α) Ενσυναίσθησης, β) Αποτελεσματικού Χειρισμού έντονων αρνητικών συναισθημάτων γ) «Έξυπνων» χειρισμών συγκρουσιακών καταστάσεων κ.α. Ο καλύτερος τρόπος για να διδάξει κανείς αυτές τις δεξιότητες είναι διαμέσου της συνομιλίας του διαλόγου και της ενσωμάτωσης τους σ' όλα τα γνωστικά αντικείμενα του σχολικού προγράμματος. Με τη συνεχή καλλιέργεια αυτών των δεξιοτήτων, μπορεί να μειωθεί σημαντικά το πρόβλημα. Ο εκπαιδευτικός ψυχολόγος θα υποβοηθήσει στις συνθήκες αποτελεσματικής μάθησης, όπως εξατομικευμένης αγωγής, προγράμματα που ενδυναμώνουν τις σχέσεις όλων των εμπλεκομένων και προπαντός να βρίσκεται πάντοτε στο σχολείο σε περιπτώσεις κρίσης για τροποποίηση της συμπεριφοράς. Να μπορεί να παρεμβαίνει και στο οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού, βοηθώντας την οικογένεια, βάζοντας όρια και παραμέτρους αποδεκτής συμπεριφοράς.

5.3 Μέτρα Γενικής Πολιτικής

Οι διευθυντές μέσα από τις συνεντεύξεις τους ζητούν την εφαρμογή Μέτρων Γενικής Πολιτικής για μείωση του φαινομένου όπως:

α) Λειτουργία Συντονιστικού Φορέα στο Υπουργείο Παιδείας για παραγωγή πολιτικής, συντονισμού καθοδήγησης και προώθησης αξιόλογων προγραμμάτων και δράσεων για την πρόληψη και αντιμετώπισης της βίας στο σχολείο.

β) Λειτουργία Παρατηρητηρίου για τη βία στο σχολείο το οποίο θα καταγράφει, κωδικοποιεί, αναλύει και αξιολογεί τα στοιχεία σχετικά με την έκταση και τις μορφές βίας και εισηγείται λύσεις.

γ) Επιμόρφωση του προσωπικού του σχολείου σε θέματα διαχείρισης συγκρουσιακών καταστάσεων στο χώρο του σχολείου.

δ) Ανάπτυξη και αναβάθμιση του ρόλου της Υπηρεσίας Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας με εισήγηση να τους παραχωρηθεί χώρος σε κάθε σχολείο για παροχή αναβαθμισμένων υπηρεσιών προς τους μαθητές γονείς και εκπαιδευτικούς.

ε) Εισαγωγή του θεσμού του Σχολικού Βοηθού ή Συνεργάτη για εποπτεία και παροχή εξατομικευμένης εκπαίδευσης σε παιδιά με αυξημένο κίνδυνο πρόκλησης ανεπιθύμητης συμπεριφοράς.

στ) Άμεση εμπλοκή των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας όπου παρατηρείται παραμέληση παιδιών από το οικογενειακό περιβάλλον.

ζ) Εισαγωγή του θεσμού του Συμβουλευτικού Ψυχολόγου με αγορά Υπηρεσιών για χειρισμό δύσκολων περιστατικών, προσφέροντας στήριξη σε γονείς και μαθητές μετά το σχολείο σε συστηματική βάση.

η) Ενίσχυση και επέκταση του θεσμού ΔΡΑΣΕ (Δράσεις Σχολικής και Κοινωνικής Ένταξης) για άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και στήριξη των μη προνομιούχων μαθητών με αγορά υπηρεσιών και λειτουργία των σχολείων μέχρι αργά το απόγευμα.

θ) Προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας σε μη προνομιούχα παιδιά ώστε να διασφαλιστεί η επιτυχία τους. Με την έγκαιρη ανίχνευση των αδυναμιών τους να τους δίνεται επιπλέον χρόνος για εξατομικευμένη διδασκαλία και προώθηση.

ι) Ενίσχυση της ΟΑΠ (Ομάδα Άμεσης Παρέμβασης) και διεύρυνση του ρόλου της για άμεση ανταπόκριση στις κλήσεις των σχολείων για άμεση και γρήγορη επίλυση του προβλήματος.

Πέρα από τα πιο πάνω μέτρα προτείνουν, ζητούν και αίθουσες δημιουργικής απασχόλησης και ψυχαγωγίας σε κάθε σχολείο για την ανάπτυξη επικοινωνίας και κοινωνικού δεσμού με τους μαθητές. Οι αίθουσες αυτές θα χρησιμοποιούνται κατά τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών με δημιουργικές δραστηριότητες. Στην προσπάθεια τους να κερδίσουν την συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία θεωρούν πολύ σημαντικό παράγοντα την εμπλοκή τους για την από κοινού αντιμετώπιση του προβλήματος.

Δυο από τους διευθυντές πρότειναν την απομάκρυνση παιδιών από το σχολείο με συνεχή και σοβαρής μορφής παραβατικής συμπεριφοράς. Ζητούν όπως οι μαθητές φοιτούν σε ειδικά **«Κέντρα Ενδυνάμωσης»** για όσο διάστημα χρειαστεί όπου εκεί ειδικοί εκπαιδευτικοί, ψυχολόγοι και άλλοι να τους παρέχουν συστηματική εκπαίδευση και Αγωγή Ζωής, εφαρμόζοντας ειδικά προγράμματα στήριξης βοηθώντας τα στη σταδιακή ένταξη τους στα κανονικά σχολεία.

Μια καλή εισήγηση εκ μέρους κάποιου Διευθυντή ήταν η εκπαίδευση παιδιών ως **«πρεσβευτών συμπεριφοράς»** για κάθε σχολείο και στην συνέχεια να γίνεται

διάχυση αυτών των καλών τεχνικών και προσεγγίσεων για αποδεκτή συμπεριφορά, σ' όλους τους μαθητές.

5.4 Προτάσεις

Τα προβλήματα συμπεριφοράς είναι ένας σημαντικός τομέας της παιδαγωγικής και απασχολούν σχεδόν καθημερινά τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς, τους διευθυντές τους γονείς και την κοινωνία γενικότερα. Επηρεάζουν τους μαθητές και έχουν επιπτώσεις στην προσωπική, κοινωνική και στη σχολική τους ζωή. Δεν επηρεάζουν μόνο το σχολείο αλλά απλώθουν τα πλοκάμια τους και στο οικογενειακό περιβάλλον τους μ' όλα τα συνεπακόλουθα.

Σήμερα η πειθαρχία έχει αλλάξει περιεχόμενο αφήνοντας πίσω της παλιές εποχές με τις σωματικές τιμωρίες και τον εκφοβισμό. Οι μαθητές πλέον δεν φοβούνται και αντιστέκονται στις παρατηρήσεις των δασκάλων και των γονιών τους. Υιοθετούν ανεπιθύμητες συμπεριφορές που παρεμποδίζουν την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, παρασύροντας μαζί τους ακόμη και τους καλούς μαθητές.

Από τη μια, κανένας γονιός δεν επιθυμεί να φέρονται στο παιδί του άσχημα ή άδικα κι' από την άλλη η συνεχής άρνηση του παιδιού να δεχτεί, τις παρατηρήσεις του δασκάλου δεν αφήνει περιθώρια παρέμβασης. Η λύση στο πρόβλημα είναι η κατανόηση και η ανάλυση της συμπεριφοράς του παιδιού. Δεν υπάρχουν κακά ή καλά παιδιά, είναι πλέον γνωστό πως οι ανεπιθύμητες συμπεριφορές δεν είναι προϊόν κακών προθέσεων των παιδιών. Πάντα πίσω απ' αυτές τις συμπεριφορές υπάρχουν κάποιες αιτίες ή κάποιοι παράγοντες που πρέπει να αναζητούνται και να αντιμετωπίζονται άμεσα. Για το λόγο αυτό οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς οφείλουν να αλλάξουν στάση, ν' απομακρύνουν τις προκαταλήψεις τους και ν' ασχοληθούν συστηματικά με τα παιδιά και τα προβλήματα τους για το καλό όλων και της κοινωνίας γενικότερα, μέσα από προγράμματα και δράσεις.

«Υπάρχουν πολλά που μπορούν να γίνουν αλλά να εξαλειφθούν πλήρως, είναι δύσκολο».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Broophy, J., (1981) Teacher praise. μτρφ. Ψαραδέλη Σ. Επαινώντας αποτελεσματικά. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Dewey, J. (1980) Εμπειρία και εκπαίδευση (Μτφρ. Α. Πολενάκης) Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Durkheim, E. (1994). Η ηθική αγωγή: Πειθαρχία και γνώση, Αθήνα: ΕΜΕΑ

Fontana, D. (1996). Ψυχολογία για εκπαιδευτικούς (Μτφρ. Μ. Λάμη) Αθήνα: Σαββάλα

Olweus, D. (2009) Εκφοβισμός και Βία στο σχολείο: Τι γνωρίζουμε και τι μπορούμε να κάνουμε (μτφρ. Μαρκαζάνε). Αθήνα: Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.

Αραβανής Γ., (1996). Πειθαρχία και Εκπαίδευση. Αθήνα: Γρηγόρης

Αργυρού, Κ. (2001). Ο επιτυχημένος διευθυντής σχολείου Λευκωσία: Επιφανίου

Γκότοβος, Α. (1999) Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση; Επικοινωνία και κοινωνική μάθηση στο σχολείο, Αθήνα: Gutenberg.

Καψάλης, Α.Γ (1989) Παιδαγωγική Ψυχολογία. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Κόκκινος, Κ. (2002) Επιθετικότητα. Λευκωσία: Styvory Printers

Κουτσελίνη, Μ. (1996). Η πειθαρχία στο Δημοτικό Σχολείο σε μια μετά – νεωτερική εποχή. Λευκωσία: Σύγχρονη Εκπαίδευση

Κυριακίδης, Λ. (1998) Αντιλήψεις δασκάλων και γονιών για την πειθαρχία στο δημοτικό σχολείο Λευκωσία: Αγρινό.

Κυριάκου, Κ. (1997) Effective teaching. Cheltenham: Stanley Thornes

Κυρίδης Α. (1999). Η πειθαρχία στο σχολείο. Αθήνα: Guterberg.

Ματσαγγουρας, Η σχολική τάξη: χώρος, ομάδα, πειθαρχία μέθοδος. Αθήνα: Γρηγόρη.

Ματσαγγούρας, Η. (1998). Οργάνωση και Διεύθυνση της Σχολικής Τάξης. Αθήνα: Γρηγόρης.

Μπαμπινιώτη, Γ. (2002). Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας. Αθήνα: Λεξικολογία.

Πασιαρδής, Π. (2004). Εκπαιδευτική Ηγεσία. Αθήνα: Μεταίχμιο

Πασιαρδής, Π. (2016). Εκπαιδευτική Ηγεσία στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης. Λευκωσία: Κώνος

Ρεράκη, Η. (2008). Η παραβατικότητα των εκπαιδευτικών και η μαθητική παραβατικότητα. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς.

Φράγκου, Χ. (1985). Βασικές παιδαγωγικές θέσεις Αθήνα: Gutenberg

Χρηστάκης, Κ. (2012). Το παιδί και ο Έφηβος στην Οικογένεια και στο σχολείο. Αθήνα: Γρηγόρης

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Balson, M. (1984) Understanding Classroom Behaviour. London: Dominion Press

Balson, M. (1984) Understanding Classroom Behaviour. London: Dominion Press.

Bell, J. (1993). Doing your research projects. Buckingham: Open University.

Bennelt, S. (1976) Teaching styles and pupil progress. London: Open Books.

Blake, D. and Hanley, V. (1995) The Dictionary of Educational Terms. Hants: ARENA

Brophy, J.E., (1985) Teacher behavior and student achievement: Handbook of research on teaching, New York: McMillan

Brown, S. et al (1993) Making sense of teaching. Milton Keynes: Open University Press Cohen, L. and Manion, L. (1995) Aquide to teaching practice. London: Routledge

Docking, J. (1996) Managing behavior in the primary school. London. David Fulton Publishers.

Dreikurs, R. (1982) Maintaining sanity in the classroom, New York: Harper and Row

Dreikurs, R. (1998) Maintaining Sanity in the classroom. London: Accelerated Development.

Durant, M. (1995). Greative Strategies for school problems: Solutions for Psychologists and Teachers, New York: w.w.Norton

Durant, M. (1995). Greative Strategies for school problems: Solutions for Psychologists and Teachers, New York: w.w. Norton

Elton (1989) Discipline in Schools: London: HMSO

Elton, (1980) Discipline in Schools. London: HMSO

Everard, B. (1990) Effective school management. London: Paul Chapman publishing.

Fontana, D. (1995) Psychology for teachers. London: Macmillan Press.

Gilbert, N. (1993) Researching Social Life. London: SAGE Good, T. L. and Brophy, E. (1991) Looking in classrooms. New York: Harper Collins.

Gnagey, W.J. (1981) Motivating classroom discipline. New York: Macmillan

Handy, C. (1990) Understanding schools as organisations. London: Penguin.

Harris, E. (1993) Class size and pupils achievement Nicosia: Π.Ι.Κ.

Jones, F. and Jones, L. (1998) Comprehensive classroom management. London: Allyn and Bacon.

Kohen, (1994) Research methods in Education. London: Routledge.

Kounin, J. (1970) Discipline and group management in classrooms. New York: Holt

Kyriacou, C. (1997) Effective teaching. Cheltenham: Stanley Thornes.

Merrian, S. (1988) case study, Research in Education. London: Jossey Bass Publishers.

Patton, MQ (2001) Qualitative Evaluation and Research Methods. Thousand Oaks: Sage

Rogers, B. (1998) You know the fair rale. London: Pitman publishing.

Sanders, P. and Liptrot, D. (1994). An incomplete Guide to Qualitative Research Methods.

Whitaker, P. (1995) Managing to learn. London: Cassell